

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ИЗДАНИЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И КУЛТУРА

Брой 3 – 4 (506 – 507) година XXXIX ————— 12 април 2021 година

Педагогика за щастливи деца

Студентка от университета с
награда от международна научна
олимпиада по психология и педагогика

На стр. 8

Мечтата ми е да имам ученик,
Нобелов лауреат

На стр. 6

Визия за развитието на Студентския
съвет от новоизбрания председател

На стр. 12

На стр. 4

Стр. 2

**Идеята за университет в Пловдив според
Органическия устав на Източна Румелия**

В Броя ще прочетете още:

- Пловдивският университет получи новата си „Еразъм“ харта за следващия програмен период
- Актьори без граници, или правилото 90/10
- Първата българска дипломирана лекарка

- Литературният XX век – синкопи и взаимодействия
- Старите български имена на месеците и техните славянски съответствия
- Кое е най-бързото същество на планетата

Идеята за мултикултурен, мултиетничен и мултилингвистичен университет в Пловдив според Органическия устав на Източна Румелия

Доц. д-р Русалена ПЕНДЖЕКОВА-ХРИСТЕВА

Тази публикация е посветена на отбелязването през настоящата 2021 г. на 60-годишнината от създаването на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Подобно събитие е основателен повод за споделена академична радост и духовно съпреживяване на постигнатите образователни, научни и управленско-административни резултати на пловдивската алма матер.

Уместно е да припомним, че идеята за създаване и откриване на университет в гр. Пловдив по времето му като столица на Източна Румелия предхожда инициативите в тази насока в Княжество България. Затова именно с модерната за времето си идея за създаване на мултикултурен, мултиетничен и мултилингвистичен университет в Пловдив, заложен в Органическия устав на Източна Румелия, е свързан представеният по-долу текст.

Както е известно, раждането на класическите европейски университети става в периода между XII и XIV век. В сравнение с тях реализирането на практика на инициативата за основаване на български университет по обясними причини закъснява. Едва след Освобождението, през 1888 г., е открито Висшето училище в София (днес СУ „Св. Климент Охридски“), въпреки че духът на българската образователна и университетска идея се корени още в средновековната ни книжовна традиция, която е един от маркерите на славянската цивилизация. Логично е, че и през периода на Възраждането най-изявените представители на българския интелектуален елит също мечтаят и споделят идеята за създаване на български университет. В случая трябва да подчертаем, че в хронологичен аспект идеята за откриване на университет в Пловдив във времето, когато градът е столица на Източна Румелия (1878 – 1885), всъщност изпреварва инициативите в тази насока в тогавашното Княжество България.

Идеята за създаване на университет в гр. Пловдив е заложена и подробно разписана в чл. 351 от Органическия устав на автономната област Източна Румелия, приет на 14 април 1879 г.

За сравнение – в приетата на 16 април 1879 г. в Княжество България Търновска конституция, дял седми – За народното учение, в чл. 78 е предвидено само, че първоначалното учение е безплатно и задължително за всички поданици на Българското царство, но липсва все още идея за университет.

На практика в изработения от международна комисия основен закон на Източна Румелия, който регламентира цялостния общественно-политически и културно-просветен живот, е детайлно отразена университетската идея.

Макар че са налице множество изследвания, посветени на историята и образованието в Източна Румелия, посочената концепция за полагане на началото на българско университетско образование в Източна Румелия, заложен в Органическия устав, не е била предмет на самостоятелен анализ. Поради това е особено важно да бъде подробно представен замисълът на създателите на Органическия устав за основаването на висше училище именно в Пловдив.

Според член 38 от Органическия устав учението е свободно, като тази свобода е подчинена на определените от закона условия на способност и нравственост и под надзора на властта. Конкретните законови постановки за образованието са разписани в глава единадесета – Народното просвещение. Там е отбелязано, че може да има първоначални, второстепенни, технически, нормални (педагогически) и висши училища. В чл. 351 за висшето училище се

въвежда и принципът на самоуправление. В споменатия член и неговите подточки се пояснява, че бъдещият областен закон относно университета ще трябва да бъде вдъхновен от следните начала: преподавателите в проектирания университет ще бъдат разделени на две групи – редовни (титулярни) професори, които ще получават определена заплата от правителството, и почетни професори, които не вземат определена заплата; титулярните професори ще се назначават от главния управител по предложение на Дирекцията на народното просвещение, а впоследствие, когато се събере титулярен професорски състав, по тяхно предложение. Главният управител ще назначава нови професори; при назначението на титулярните професори главният управител ще се води, колкото е възможно, по съразмерните числености на жителите от трите главни народности на областта; почетен професор може да стане онзи, който отговаря на условията за способност и нравственост, каквито се искат от закона; всеки професор има право сам да си избира

Чл. 351. — Ако по единъ областенъ законъ ся рѣши да ся основе университетъ, тоя законъ, ще трѣбува да бѣде вдѣхновенъ отъ слѣдующи-тъ начала:

а.) Учителско-то тѣло ще бѣде раздѣлено на рядовны (титулярны) професоры, които зимать опрѣдѣлена заплата отъ Правителство-то, и на причетны (agrégés) професоры, които не зимать опрѣдѣлена заплата.

б.) Титулярни-тъ професоры по прѣдложение отъ Директора на народно-то просвѣщение щѣ ся назначавать отъ Главный Управитель. Еднажъ като ся състави учителско-то тѣло, назначения-та за опразднены-тъ мѣста ще ставать отъ Главный Управитель по прѣдставление отъ титулярны-тъ професоры.

в.) Въ назначение-то на титулярны-тъ професоры Главный Управитель ще ся води, колкото е възможно, по съразмѣрны-тъ числености на жители-тъ отъ тритѣ главны народности на Областѣта.

г.) За да стане нѣкой причетенъ професоръ, доста е да има условия-та на способностъ и нравственностъ, какъвто ся искать отъ закона.

д.) Всякой професоръ ще има право самъ да си пробере языка, който ще употрѣблява за да си прѣподава уроци-тъ.

Чл. 352. — Всякое частно лице, отъ която народность или въра и да бы было, има право да основе училище, стига да изпълнява условия-та на нравственностъ и способностъ, какъвто прѣдписва законъ-тъ.

Факсимиле от Органическия Уставъ на Източна Румелия. Пловдив. Издава книжарница на Хр. Г. Дановъ. 1879 г.

езика, на който ще преподава.

В чл. 352 е постановено, че всяко частно лице, без значение от вярата и народността му, може да основе училище, в това число и висше, стига да изпълнява условията, предписани по закона. В другите членове е предвидено, че професорите, както и учителите са подложени на законите, които уреждат правата и длъжностите на публичните чиновници, както и че подлежат на съдебна отговорност, в случай че не изпълняват задълженията си.

Посочените факти свидетелстват, че в Органическия устав е регламентирана не само политиката и законодателните решения във връзка с образованието, но и на най-висше законодател-

Отворена мрежа за наблюдение на околната среда

Гл. ас. д-р Атанас ТЕРЗИЙСКИ

На 24.03.2021 г. Химическият факултет на Пловдивския университет проведе онлайн семинар на тема „METER.AC: Началото | 001“, на който беше представена инициативата за национална отворена мрежа за наблюдение на околната среда. Събитието бе открито от заместник-декана доц. д-р Пламен Ангелов, който отправи приветствие към гостите. Лектори на срещата бяха: гл. ас. д-р Атанас Терзийски от ХФ, който запозна аудиторията с историята на мрежата (вж. по-долу); проф. д-р Иван Чалъков от Центъра за наука, технологии, иновации към Философско-историческия факултет, който представи интересната тема „Гражданска наука в действие: meter.ac като научна, технологична и социална иновация“; доц. д-р Любен Боянов и инж. Явор Христов от Факултета по приложна информатика и статистика към Университета за национално и световно стопанство, които говориха на тема „Платформи и средства за обработка, съхранение и анализ на големи данни от IoT“; д-р Нина Желязкова, която представи нов многофункционален интерфейс на мрежата (my.meter.ac), разработен в съавторство с Ведрин Желязков и Лъчезар Илиев; доц. д-р Емил Дойчев от ФМИ, който представи концептуалната разработка „Приложно програмен интерфейс big data API“. Събитието, излъчвано на живо в YouTube, приключи с дискуссионен панел, на който бяха коментирани зададените въпроси.

Представената инициатива METER.AC е национална мрежа, развивана с подкрепата на Националния институт по геофизика, геодезия и география, Базовата екологична обсерватория „Мусала“, Института по астрономия с Национална астрономическа обсерватория „Рожен“ и фирма M&J Инвестмънт Груп ООД. Партньори също така са Нов български университет, Басейнова дирекция – „Източнобеломорски район“, колеги от Софийския

университет, учени от различни области, домакини на оборудване и потребители.

Инициативата бе подета с много ентузиазъм и с ключовото участие на колежата физик Стоян Тенев от ХФ през 2016 г., с лични дарения и няколко години разработка – период на прецизиране на дизайна на наземните измервателни станции, комуникационните протоколи и представянето на данните в интернет. През 2019 г. с подкрепата на факултетния проект ФП19-ХФ-001, бяха

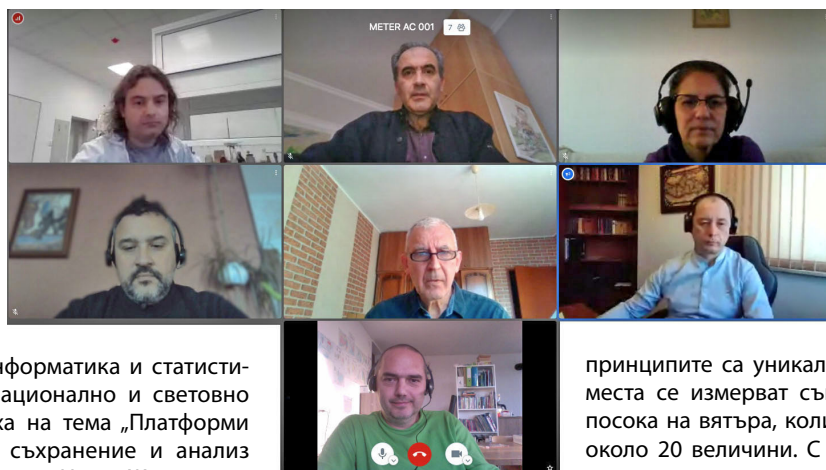
направени съществени подобрения и бе увеличено покритието на мрежата в България, Гърция, Германия и Австрия. Наборът от измерваните величини (температура, относителна влажност, атмосферно налягане, ФПЧ 2.5 и 10 микрометра и гама-фон) и отвореният достъп до данните в съответствие с F.A.I.R.

принципите са уникални за България. На ключови места се измерват също UV радиация, скорост и посока на вятъра, количества валежи и т.н. – общо около 20 величини. С доброволческа подкрепа се инсталират на подходящи места камери, чрез които

може да бъде наблюдавана метеорологичната обстановка. Основна следваща цел е извличане на знания от натрупаните данни посредством методите на изкуствения интелект. Част от тези задачи ще бъдат разработвани в рамките на проекта МУ21-ФМИ-002 с ръководител доц. д-р Емил Дойчев. В рамките на друг факултетен проект (ФП21-ХФ-001) ще бъдат осъществени динамични измервания на активността на радон, които да спомогнат за съставянето на Радонова карта на България.

Програмата на проведеното събитие с информация за лекторите и запис от него са достъпни на адрес: <https://meter.ac/event/001/>

Оставаме отворени за въпроси и подкрепа от всякакво естество. Можете да ни последвате във Фейсбук, Дискорд и Телеграм, за повече информация вж. секция *Contacts* на сайта.

➡ От стр. 2

но ниво е уреден въпросът за бъдещия университет.

Последвалите инициативи и събития в тази връзка сочат, че след приемането на *Органическият устав* започват да се обсъждат не само конкретни идеи за бъдещия университет, но се предприемат и първите стъпки за проучване и осигуряване качествен преподавателски състав. За целта се правят опити за привличане в Пловдив на едни от най-известните за времето си европейски учени с интереси и изследвания по българска история и култура. Хронологически най-ранна е инициативата на Емануил Богориди за привличането в Пловдив на младия тогава Константин Иречек, който да се ангажира не само със създаването на библиотека, музей и архив, но и да бъде привлечен като преподавател в бъдещия университет, проектиран в *Органическият устав*. Това начинание е отразено първоначално в писмо от 12 юни 1879 г. до чичо му Алеко Богориди, който тогава е генерал-губернатор на Източна Румелия. За съжаление, последвалата кореспонденция свидетелства, че този опит се проваля, което в определена степен рефлектира и върху намерението за бърз преход към висша образователна степен в Източна Румелия. За няколко години идеята за създаването на университет в Пловдив е

Идеята за мултикултурен, мултиетничен и...

изоставена. Едва през 1884 г. учителят в Пловдивската мъжка гимназия д-р Петър Жилков моли директора на Народното просвещение

Йоаким Груев да му бъде разрешено да открие частно правно училище с тригодишен курс на обучение. По различни причини начинанието му не е увенчано с успех. Отново в началото на 1885 г. Константин Величков изработва и предлага проект за създаването на самоуправляващо се областно юридическо училище с тригодишен курс на обучение над гимназиалната степен. По стечение на обстоятелствата събитията около Съединението, извършено на 6 септември 1885 г., осуетяват възможността за създаването на първия български университет в Пловдив, така както е замислен и проектиран в *Органическият устав*.

Само би могло да се съжاليا, че намерението за създаването на първия български университет в гр. Пловдив не се реализира, макар то да е заложено в основния закон на автономната област Източна Румелия. В действителност това е една изключително модерна и демократична за времето си идея, проектираща модела на мултиетничен и мултилингвистичен университет в Пловдив, който да осигури своеобразна мултикултурна образователна среда, която да бъде съизмерима с чуждестранните постижения и опит по онова време.

Доц. д-р
Елена СЪБЕВА

ПЕДАГОГИКА ЗА

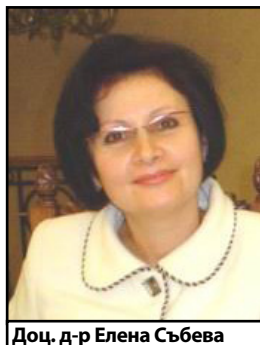
Темата за щастието винаги е вълнувала и ще вълнува човечеството. Още преди повече от 2300 г. Аристотел заключава, че повече от всичко друго човек желае да е щастлив. Истината е, че животът предлага и тревожни моменти, и тогава песни като тази на Bobby McFerrin – „Don't worry, be happy“, ни учи да не се фокусираме много върху тревожното чувство, защото по този начин го удвояваме, а да погледнем към щастието. Това е и моето послание към вас.

Оценявайки аудиторията като поли-научна, обединяваща хора с различни изследователски интереси от различни научни сфери, мисля накратко първо да визирам мястото на предучилищната педагогика в научното пространство. Няма да пропусна и постиженията на позитивната психология, без която теоретичните ни постановки за възпитанието на щастливи деца не могат да бъдат обосновани. Накрая ще се опитам да очертая иновационните моменти в теорията на предучилищното образование, правейки сравнителен анализ между две алтернативни педагогикки: педагогиката на сила и власт и педагогиката на сътрудничество, с цел извеждане на профила на щастливото дете.

Педагогиката е наука с дълга история, наука с корени. Тя води своето начало от 17. век и се свързва с името на Ян Амос Коменски, останал в историята на педагогиката със своята „Велика дидактика“, третирана като „изкуството да се обучават всички и на всичко“. Следователно още с възникването си педагогиката се определя не само като наука, но тя е и изкуство. Очакванията от нея са не само да открива и изследва закономерностите на педагогическите явления, но и да твори, създавайки нови педагогически реалности. Доказателство за устойчивото позициониране на педагогиката в научното пространство са обособените ѝ автономни дялове: педагогика на ранното детство, предучилищна педагогика, семейна педагогика, начална училищна педагогика, специална педагогика, социална педагогика, медицинска педагогика, превантивна педагогика, военна педагогика, педагогика на творчеството, икономическа педагогика, юридическа педагогика и т.н. Предвид настоящата тема на фокус е предучилищната педагогика, чийто предмет са закономерностите на предучилищното образование, утвърдено за фундаментално, поставящо основите на учене през целия живот на човека.

Съвременната предучилищна педагогика е продукт на ново педагогическо мислене, на разумен баланс между свободата на научните търсения и съхраняването на научните традиции. Тя е част от тази „позитивна революция, в която няма врагове, а структури, които правят нещата по-добри, което означава НЕ на агресивното и отбранително мислене, а развиване на конструктивно и творческо мислене“ [Е. Боно, 2001]. В този позитивно ориентиран контекст е и днешната тема, която търси отговор на въпроса: **Как предучилищната педагогика, развивайки се като наука, създава, твори теории, ориентирани към възпитанието на щастливи деца?**

Отговорът на този въпрос не може да избяга от постиженията на позитивната психология, чийто предмет е насочен към изследване на стимули, зареждащи света с повече позитивна енергия. Позитивната психология изучава положителните емоции като удовлетвореност, щастие, надежда, които водят човека към щастлив и смислен живот. Създателят на съвременната позитивна психология Мартин Селигман, професор по психология, твърди, че щастливо живее този, който успява да се реализира като индивидуалност и това му носи истинско удовлетворение независимо дали се отнася за кариерата му, семейството, или неговото творчество [M. Seligman, 2006]. Позитивната психология се съсредоточава върху вътрешните сили, ценностите и факторите, помагачи на човека да постигне целите си и да изживее чувството на удовлетвореност от постигнатото. В тази посока са и теоретичните постановки на Михай Чиксентмихай, една от най-влиятелните фигури в съвременната психология, учен от унгарски произход, дългогодишен декан на Психологическия факултет на Чикагския университет. Неговата книга „Поток“ осветява пътя към щастието, което той свързва с автотелното преживяване (от гр. auto – себе си, и telos – цел,

Доц. д-р Елена Събева

Предлагаме ви лекцията на доц. д-р Елена Събева – ръководител на катедра „Предучилищна педагогика“ към Педагогическия факултет на Пловдивския университет, изнесена на 25 март 2021 г. в рамките на онлайн лекторийа „Днешната наука за човека на бъдещето“, организиран от Academia Iuventutis – Университетския център за работа с млади учени, докторанти и постдокторанти.

намерение). М. Чиксентмихай развива теорията си за оптималното преживяване около концепцията за поток. Потокът – това е прилив на енергия, състояние, при което човек е така потопен в заниманието си, сякаш нищо друго няма значение. Самото преживяване доставя наслада, за която човек е готов да положи огромни усилия само за да я изпита отново. При автотелното преживяване „целта се самоосъществява, а дейността е собственото ни възнаграждение“. Автотелното преживяване е оптимално преживяване, състояние, при което се наблюдава покритие между онова, което човек трябва да направи, и онова, което може да направи. Това равновесие ражда ниво на съсредоточеност и удовлетворение. Следователно в потока хората са самостоятелни и съпричастни, те забравят себе си в дейността. За Чиксентмихай това е начин на живот, „житейска етика“. Важно е да се отбележи, че животът на малкото дете прелива от автотелни преживявания, че децата се носят от един поток към друг, въодушевени от чувство на радост.

Друг изследовател – психологът Даниъл Пинк, когото аз познавам от книгата му „Вътрешна мотивация“, създава теорията за самоопределянето (ТСО). Пинк различава два вида мотивация: външна и вътрешна. Външната мотивация е тази, която реагира на награди и наказания (методът на морковчето и тоягата), която работи при изпълнение на рутинни задачи, характерни за 20. век. Вътрешната мотивация авторът свързва с теорията на самоопределянето (ТСО). Този нов подход има три съществени елемента: **самостоятелност** – желанието и умението да ръководим живота си; **майсторство** – поривът да ставаме все по-добри в нещо значимо; **цел** – копнежът да правим онова, което правим, в служба на нещо по-голямо от самите нас. Докато при външната мотивация се ползва изказът „ако – то“, при вътрешната мотивация работи изказ от типа „след като“. Това предполага безусловна награда, след като задачата е изпълнена. Според автора самостоятелността на човешката природа е главен, най-важен момент в ТСО. Самостоятелността е израз на свободен избор, което значи, че можем да бъдем както самостоятелни, така и щастливо взаимосвързани с другите. Видно е, че щастливият живот е не само позитивни емоции, а най-вече той е смислен, изграден върху основата на общочовешките ценности. Това означава, че щастието е повече от позитивна емоция. То обединява и мисъл, и действие, и отношение, но преди всичко изисква вяра, че нещата ще се случат, вяра в себе си и вяра, адресирана към другия. В житейски план често се наблюдават случаи на дефицит на вяра. „В едно проучване сред студенти по психология 75% от тях посочват като най-значим личен проблем липсата на увереност“ [N. Peale, 2018]. Щастието пряко кореспондира с вярата. Доказателство за това е плацебо ефектът, който оздравява хората в 55% от случаите и помага за преодоляване на симптомите на болестта. В сферата на образованието действа the pygmalion effect, който разкрива силата на вярата на учителя в детето. Тя се определя от собствения мисловен и емоционален опит на човека. Вярата е субективно преживяна визия за онова, което се очаква, което е в плановите на човека. В сферата на човешките отношения вярата се проявява в две измерения: вяра в себе си и вяра в другия, по-конкретно вяра в способностите – свои и на другия. Пословична е зависимостта между вярата в себе си и вярата в другия. „Само онзи, който има вяра в самия себе си, е способен да бъде верен на другите“ [E. From, 2000]. Учителят, вярвайки в способностите на детето, авансирайки доверие в него, го научава и то да повярва на себе. Изводът е, че вярата и позитивното мислене правят живота по-щастлив. Неслучайно великият философ и римски император Марк Аврелий, роден през далечната 121 г. сл. н. е., твърди, че „животът ни е онова, което го направят мислите ни“ [D. Carnegie, 1996].

Оказва се, че освен от позитивното мислене и вярата щастието зависи и от нашите възприятия. Тази зависимост между мислене и възприятия е научно доказана. Едуард де Боно твърди, че 85% от

ЩАСТЛИВИ ДЕЦА

нормалното мислене е въпрос на възприятия. Според експерта по щастие Шон Арчър щастиято зависи съвсем малко от външните фактори и много повече от нашите възприятия. Негова е констатацията, че животът е 10% това, което ти се случва, и 90% – как го възприемаш [http://hristov.bg, 2015]. Особеното и по-различното при детето е, че неговите мисли, чувства, поведение в голяма степен се определят от мислите, чувствата и поведението на значимите за него хора. Както тревожната майка възпитава тревожно дете, така и педагогът с отрицателни очаквания възпитава негативно мислещо дете. По тази логика може да се изведе и твърдението, че песимистичните нагласи на педагога се предават и на неговите възпитаници, които през този период се отличават с особена сензитивност. Следователно значимите за детето възрастни – родители и учители, са водещи фактори за възпитанието на щастливи деца.

Важно е да се отбележи, че целта – осигуряване на щастливо детство, е и нормативно зададена в ДОС по предучилищно образование (Наредба № 5) и намира потвърждение в теорията на съвременното предучилищно образование, преобразуващо всички свои компоненти в духа на хуманно-личностния подход (педагогиката на сътрудничеството). За реализиране на целта – възпитаване на щастливи деца, предучилищната педагогика поставя следните педагогически условия.

Педагогическа любов – тя определя тона на взаимоотношенията между педагога и детето. Педагогическата теория и практика приемат любовта за най-силното и магическо възпитателно средство. Тя решава проблемите и с най-трудните деца, стига да се знаят способите ѝ за изразяване: зрителен контакт, физически контакт, съсредоточено внимание и дисциплина. Както пише учителят Петър Дънов: „Истинският метод на възпитание започва с любовта... Искате ли да възпитавате детето, трябва да го обичате“ [П. Дънов, 1994].

Свобода на избор – хуманистичното предучилищно образование освен обич дава на детето и право на избор. Упражняването на това право в ежедневието форми на педагогическия процес учи детето да поема отговорност за своето решение, учи го на самостоятелност и на волево усилие. Практиката показва, че педагогическата интеракция има смисъл тогава, когато детето се поставя в ситуация на избор и на самостоятелни решения. Най-ценното възпитателно средство е личният опит на детето. Задачата на педагога е да създаде рамковите условия, достъпни за конкретното дете. В този смисъл автономността не е само свобода, а свобода в норма, която го учи да детерминира поведението си на общоутвърдените изисквания. В дадените му граници на автономност детето преодолява трудности, преживява не само успехи, но и неуспехи, учейки се от грешките си.

Насърчаваща технология – тя се дистанцира от формите на негативното мислене и ги заменя с тези на позитивното. Примери за насърчаваща технология лесно могат да бъдат открити в модела на Т. Гордън и в модела „Ненасилствена комуникация“ (ННК) на М. Розенберг. И двата модела са ориентирани към качеството на взаимоотношенията. В тази връзка първото правило при избора и прилагане на методите на педагогическо взаимодействие е приемане на детето такова, каквото е. „Приемането на детето“ е едновременно възможност за себеактуализация и знак за помощ при нужда. Възприемането на познавателното съдържание се максимализира тогава, когато се създаде климат на уважение, съчувствие, честност,

сътрудничество, взаимопомощ и доверие. Както пише Т. Гордън: „от съдбовно значение е качеството на взаимоотношенията, а не толкова материалът, който се преподава“ [Т. Гордън, 2013].

Потребностно-мотивационна образователна среда – това е среда, която осигурява успешно развитие на детския ум, поддържа характерното за този възрастов период детско любопитство, удовлетворява потребността на детето от игра и творчество с необходимите вяра, надежда и любов. Културнообразният характер на образователната среда, удовлетворяващ потребността на детето от общуване, от движение, от познание, от внимание и обич, от доверие, го кара да се чувства прието и сигурно. Така създадена, образователната среда е мястото, където всяко дете удовлетворява собствените си потребности и интереси и има възможността да бъде себе си. Очаква се тези деца да бъдат по-успешни и щастливи.

За да убеди аудиторията, че съвременната предучилищна педагогика, развивайки се, имплантира позитивизъм в живота на детето, така че то да се чувства щастливо, предлагам да се сравнят две алтернативни педагогически: педагогиката на сила и власт и педагогиката на сътрудничество (вж. таблицата).

Сравнителният анализ показва преимуществата на педагогиката на сътрудничество по всеки един от показателите, така че теоретичните ѝ постановки, апробирани и в педагогическата практика, осигуряват така желаното щастливо детство.

Въпреки че рецепти за щастие е трудно да се дадат, предучилищната педагогика в резултат на новото педагогическо мислене, съответстващо на съвременните социални трансформации, иновира характеристиките на предучилищното образование в посока на възпитаване на автономни и щастливи деца. Деца, които притежават и достъпна за възрастта си емоционална интелигентност (по Д. Голман, 2000):

- Самочувствие (по-скоро ще успее, отколкото да не успее);
- Любопитство (детето чувства удоволствие от научаване на нови неща);
- Целенасоченост (детето подчинява постъпките си на своя стремеж);
- Самоконтрол (детето е способно да контролира собствените си действия по начини, съответстващи на възрастта му);
- Обвързаност (детето се обвързва с тези, при които се чувства разбрано);
- Способност за общуване (детето има желание за вербална размяна на идеи, чувства и мисли);
- Желание за сътрудничество (детето е способно да хармонизира собствените си идеи с тези на другите).

Всички тези способности детето проявява първоначално в сферата на играта, която е поток от автотелни преживявания, изпълващи с щастие неговия живот.

Определено може да се твърди, че развитието на съвременната предучилищна педагогика, позитивно ориентирана, създава условия за възпитаване на щастливи деца, разчитайки и на учители с позитивни очаквания и позитивно мислене. Правейки аналог между щастията и автотелното преживяване, предлагам на вашето внимание едно изпълнение на Andre Rieu и BOND – „Victory“, за да се насладите на щастията като преживяване.

Сравнителна таблица

Показатели	Педагогика на сила и власт	Педагогика на сътрудничество
Същност на педагогическото общуване	Педагогическо въздействие $S \rightarrow O$ „Прави като мен“	Взаимодействие (интеракция) между педагог и дете $S \leftrightarrow O$
Цел на общуването	Послушание	Автономност (самостоятелност, асоциираност, проява на творчество)
Водеща парадигма в общуването	Субект-обектна (педагогът изисква, детето изпълнява)	Субект-субектна (равнопоставеност в общуването)
Формулата	Знания, умения и навици (ЗУН)	Знания, умения, отношения (ЗУО)
Технология на общуване	Рестриктивна (наставления, разяснения, наказания и забрани, награди, похвали)	Насърчаваща (разбиране, приемане на детето; пасивно слушане; активно слушане; игров метод)
Тактика на общуване	Тактика на диктаторство и опекунство	Тактика на сътрудничество
Форми на педагогическо общуване	Регламентирани и задължителни ситуации от типа на училищния урок и нерегламентирани задължителни	Педагогическата ситуация като основна форма на педагогическо взаимодействие. Допълнителни, по инициатива на децата
Позиция на родителя	Формално и ограничено участие на родителя в образователния процес	Субектна позиция на родителя в образователното пространство
Педагогическият резултат	Взаимно отчуждаване между възрастния и детето, външно заето дете, повече реактивно, отколкото инициативно, с двойствено поведение	Автономно и творческо мислещо дете, способно самостоятелно и адекватно да реагира на достъпни за него задачи, без страх от грешки (самоуверено)

Д-р Костадина Кацарова: Мечтата ми е да имам ученик, Нобелов лауреат

– Д-р Кацарова, имате научна степен, което при преподавателите в училищата се случва сравнително рядко. Добър избор ли е да останете учител, или имате стремеж да работите като преподавател във вуз?

– Не, за мен е добър избор да преподавам в училище. А докторската дисертация беше учене за мен, правя това, което очаквам и от моите ученици, защото човек учи цял живот. И всичко, което учителят е научил, го дава на учениците. Целта му е те да го изпреварят. Така че продължавам напред с всички ученици, за които науката е бъдеще.

– Какво е Вашата наука за Вас – убежище или фронтова линия? Има ли там „битки на ума“, в които се въвлечате?

– И двете. Когато ми е много тежко, се съсредоточавам в науката и меча. А иначе всекидневно воювам, за да отворя поредното прозорче към опознаването на природата за децата.

– Как се променя училището днес, когато внезапно се изправи пред реалните изпитания на пандемията и в него спешно телефонът, компютърът и лаптопът замениха класната стая? Как се справихте Вие и Вашите ученици в тази ситуация?

– Лично за мен ученето онлайн не е най-добрият начин, защото социалната функция на училището е контактът между учителя и ученика. А при дистанционното обучение учителят не вижда децата какво могат и какво не могат и няма как да бъде полезен на всяко дете. В реална ситуация виждаш какво не достига на всеки ученик и знаеш как да му помогнеш. Бездушно е общуването през екрана. Но ученето онлайн има и своите положителни страни – може да бъдат обхванати много деца, обратната връзка е много бърза – учителят поставя задача и след 3 – 4 минути получава отговорите и вижда от какви допълнителни задачи има нужда всяко дете. Но няма емоция, това общуване не ти минава през сърцето. Всяка година, когато вода дванадесетокласници, 10 – 12 от тях се явяват на матура по физика. Резултатите им винаги са над 5,80, има и пълни шестци. Тази година за първи път нямаше пълна шестка просто защото, когато се готвехме в последните дни, не гледах децата в очите, не виждах погледите им, които показват неувереност, за да им я вдъхна, да изпитахме знанието до съвършенство. Това е резултатът от ученето, при което няма жив контакт.

– Успяхте ли да държите под око таланта на учениците си? Излязоха ли скрити дарби на преден план – и при учителите, и при учениците?

– Оказа се, че всички сме със скрити таланти, че учителите не сме ретроградни и можем за 2 дни да научим нещо ново, показахме на учениците, че сме също като тях. За децата възрастният човек по презумпция е изостанал от живота и не може да се справя с новите технологии. Но аз се справям с технологиите и даже на момента по-добре от учениците, така че се чувствам добре и продължавам да уча. Всички колеги се учат и децата виждат това, което е добър пример, защото учениците лесно се отказват, когато им е трудно. А сега виждат нашите усилия и заедно се стараем да се справим.

– Разбраха ли според Вас родителите, че делничната сигурност на техните деца не е само в осигуряването на подслона и на храната, а и в непрекъснатото „надграждане над себе си“ чрез знание като гаранция за ориентиране в сложния променящ се свят?

– Хората са различни, някои родители продължиха със забързания си живот, други много помагаша на децата си. Но родителите на нашите деца винаги са помагали, защото за тях образованието е ценност. Гледахме в една посока и съм им благодарна.

– Как стимулирате личностното оформяне на своите възпитаници – да си поставят цели, да знаят какво искат, да познават себе си, да се предизвикват и да бъдат хора?

– Личностното развитие на учениците винаги се обвързва с нещо прагматично, с нещо, свързано с професионалната им реализация. Да ги запознаем с това, къде могат да намерят своето място в света. В областта на физиката има много желани от учениците възможности, съвсем близо в Европа. В България вече също има

Костадина Кацарова преподава физика в Езикова гимназия „Пловдив“ от 2003 г., преди това е работила в Центъра за ученическо, техническо и научно творчество. Завършила е физика, инженерен профил, в ПУ „Паисий Хилендарски“, има и втора магистратура – учител по физика. През 2019 г. защитава докторска степен на тема „Изследователският подход в обучението по физика“.

работни места за високоспециализирани кадри, така че те виждат себе си като високообразовани и добре платени млади хора. Това е стимул за тях. Почтеността трябва да хармонира на знанието.

– Виждате ли „Промяната“ в очите на своите ученици, има ли там „Нов свят“, „Нов ред“, „Нови хоризонти“? Какви ученици са днешните деца на България?

– Преди 5 – 6 години бих отговорила по друг начин, но в момента има надежда и светлинка в новите деца, които искат да знаят. И аз много им се радвам.

– Как стои България в световен мащаб в сферата на училищното образование?

– Различни са начините, по които преподаваме, и това, което изискваме от децата, в сравнение с част от света. Западното образование е прагматично насочено – към решаване на практически проблеми. Специално във физиката това се постига чрез основните методи, които се използват в науката – експеримент и експериментални задачи. За решаването на една експериментална задача са нужни много знания и умения и аналитична мисъл. Така че не трябва да се наизустяват фактите, не трябва децата просто да бъдат запознати с различните научни теории, а да им се обясни каква е практическата полза от тях и да им се даде възможност за действие. Това им дава разбиране за света, алгоритъм, който им помага да мислят и по другите предмети.

– Има ли в нашето училищно образование „системна грешка“ и какво бихте променили?

– Бих направила нашето образование практически насочено по природните науки, бих разширила обема на глобалните философски и природоматематически знания, които дават ширина на погледа на децата. Задължително владееене на нормите на книжовния език. Останалото е богата обща култура за тяхното духовно развитие. Всичко, което ги кара да мислят, трябва да е много широко застъпено, а за съжаление, в тази сфера физиката отстъпи – часовете по този предмет са малко.

– Дава ли шанс Вашето училище на новите виждания на учителите, които имат воля и експертност да движат напредъка на училищното образование?

– Учебната програма ни ограничава, но учителят има право да разшири или да стесни преподавания материал в зависимост от интересите на децата. В нашата гимназия ние разширяваме, правим дискусии и провокираме учениците да мислят.

– Как си представяте връзката между училището и науката в следващите 20 години?

– Пак бих казала – в посока към практическата насоченост на науката, защото сега трябва да мислим за 20 години напред, т. е. трябва да учим това, което ще бъде тогава. Давам пример – в учебниците по физика доскоро имаше теми за черно-бялата телевизия, за принципа на действие на телевизионното и радиопредаването. Тези знания са важни, защото са свързани с използването на електромагнитните вълни в целия технологичен прогрес на комуникация. Но сега няма черно-бели телевизори, сега принципът на

Мая ДЪЛГЪЧЕВА

Най-дългият ми изпит

Когато мисля за Университета, в мен нахлува онова невидимо, което прави въздуха сияен и спомените плътни. Онзи трепет например, с който пристъпих в сградата и се почувствах изведнъж толкова пораснала! Тогава не съм осъзнавала – не пристъпвам в сграда, нито в институция – пристъпвам в душа. Душата на Пловдивския университет, която е неделима от Пловдив.

Спомням си внезапно понякога жест на приятел или думи на преподавател – от онези, които изникват изведнъж след години, точно когато имаш нужда от подсказване; помня уличките в Стария град, по които се шляехме, потънали в разговори за поезия, книги, джаз и бъдеще; спомням си квартирите покрай университета и китарата на Кольо Карамфилов във всяка от тях; помня стаята, в която ни събираше Добромир Тонев, за да изслушва мълчаливо поетичните ни опити; помня студентските литературни лагери в Равда, където срещнах едни уж весели и нехайни момичета и момчета, а после се оказа, че съм срещнала следващите големи творци на България... Помня, разбира се, вестник „Пловдивски университет“ – „нашият вестник“. Беше такава радост и чест да видиш стихотворенията си в него – все едно си станал световноизвестен! То донякъде си беше така – човек се събужда и вече го познават цяла вселена филолози и преподаватели – от университета до „Бъчвите“ (където се рецитираше на глас!), че и студентите в другите университети и в другите градове. В епохата преди интернет това си беше огромно „покрытие“ :)

Ще разкажа накратко един случай с доц. д-р Владимир Янев, който по някакви свои пътечки по-късно определи пътя ми в литературата за деца. Имах изпит при него по детска литература – знаех, че е колкото свободен и интересен като преподавател, толкова и вискателен, особено към пишещите студенти. Преговарях наум всички автори от списъка и все повече блокирах. Когато дойде моят ред, вече нищо не можех да си спомня от конспекта. Внезапно г-н Янев каза: „Мая Дългъчева... А, Мая, какво да те изпитвам тебе по конспект... Виж сега, искам да ми напишеш една

Мая Дългъчева е родена на 5 май 1967 г. в гр. Стара Загора. Завършва начална педагогика в Пловдивския университет, а по-късно се дипломира като Монтесори педагог в Мюнхен. Интересува се от алтернативни методи за работа с деца, методи за стимулиране на детското четене и езиково развитие, работа с приказките като терапия и метод за емоционално и социално изграждане на детската личност. През изминалите години е работила като учител, редактор в литературно издание, автор и редактор в образователно-възпитателната поредица „Първите седем“ и др.

Автор е на книги за деца, пиеси за куклен театър, либрета, детски песни, образователни проекти. Нейни текстове присъстват в множество учебници за предучилищна и начална степен. Носител на четири национални награди за детска литература, както и две номинации за най-голямата световна награда Astrid Lindgren Memorial Award (2019, 2020).

Нейни стихове и приказки са превеждани на руски, английски, немски, испански, френски. Има публикации в национални и чуждестранни литературни издания.

От 2011 г. живее в Мюнхен.

обърната приказка – например „Как лебедът се превърнал в грозно патенце“. И ме прати да пиша. Аз до онзи момент бях писала само стихове. Не си спомням точно каква приказка съм написала, но идеята беше, че разни млади поети всеки ден се навъртали край езерото и си отскубвали по едно перо от лебеда, за да пишат своите стихове. И стиховете им ставали от хубави по-хубави, но красивият лебед накрая заприличал на грозно патенце. Помня, че тази моя приказка разсмая Владо Янев и че това беше най-дебелата ми шестлица в книжката за онзи семестър.

Години по-късно седях и размишлявах – как бих могла да събера в писма до моите деца някои неща, които смятах за важни. Но да не звучи наставнически, а да го напиша така, че да ги докосне, да ги накара да почувстват и запомнят. Тогава внезапно се сетих за онзи

момент и онзи изпит. И идеята дойде – ще им напиша приказки, писма приказки! Така всъщност се появиха моите първи приказки. А когато първата ми детска книга излезе, се обадох специално на Владо Янев, за да му я подаря. Помня, че той пътуваше с някакъв влак за Пловдив, който имаше минутки престой на гарата в Стара Загора и аз тичах натам, за да му я подам през прозореца на влака. Ето това е една история, започнала на изпит по детска литература в Пловдивския университет и продължаваща за мен до ден днешен. Моята най-щастлива история – като детски автор. И моят най-дълъг изпит в същото време.

Спомените ми от онова време са като лунапарк – някакъв светлинен вихър от интересни и вдъхновяващи хора, наситено общуване, приятелства, съхранени до днес... А център и сърце на всичко беше Пловдивският университет. Задълго имам усещане, че светът някак угасна, след като завърших. Но и досега нося в себе си този негов различен свят – свободен, слънчев, талантлив, зареден, искрящ!

За това усещане съм благодарна на моя университет. Честит юбилей на всички, които са част от него – и преди, и днес, с пожелание да държат душата му жива!

Мечтата ми е да имам ученик, Нобелов лауреат

➔ От стр. 6

телевизията е съвсем различен и трябва да учим децата какво ще бъде в бъдеще, защото те са утрешните инженери. Какво е било в миналото, трябва да е основата на научната ни култура, да остане като базисно познание. Трябва да се мисли за утрешния ден на развитие, да провокираме и чуваме шурите идеи на учениците, защото от тях ще се родят новите научни открития. Защото всички гледаме, но някои виждат отвъд зримото, всички слушаме, но някой чува нещо различно от природата и дава нетрадиционна идея. Тези нетрадиционни идеи може в бъдеще да станат чудесни технологични постижения.

– **Как си почитате и как се забавлявате?**

– Като се „потопям“ във физика, макар че обичам да чета и друга литература. В момента съм се заела с книгата на Роджър Пенроуз „Пътят към реалността“ – пълен справочник за законите на Вселената за съвременната картина на света, която е 1200 страници. Авторът получи Нобелова награда за физика през тази

година. Мисля, че ще ми трябват няколко години, за да я прочета и разбера. Това е предизвикателство за мен. Почивам си и като слушам класическа музика – хармонията ѝ повтаря моята вътрешна хармония с природата.

– **В личен план, перифразирайки един младежки рефрен, ще Ви попитам: „Колко малко Ви дели от големите мечти“?**

– Винаги мечтая. Сега мечтата ми е да имам ученик – Нобелов лауреат, и смятам, че не е нереалистично. В моята учителска кариера имам двама ученици, в които вярвам толкова много, защото са „вселенски“ талантливи и сърцати, че си мисля, че поне ще бъдат предложени за тази награда. Аз постигам мечтите си, така че вярвам, че и тази ще бъде осъществена. Може да не я видя реално, а да бъде някъде в друга форма и енергия, но се надявам да стане и да се знае, че тези деца са тръгнали от Пловдив и от Английската гимназия.

Интервюто е от книгата на журналистката Ваня Драганова „Будителите на 21. век. Учителите като повелители на промяната“

Второкурсничка от Университета е отличена с Втора награда на международна научна олимпиада по психология и педагогика, проведена в Русия

За олимпиадата

Международната научна олимпиада по психология и педагогика се организира от Общество „Наука и творчество“ в Казан, Русия. Участниците са разделени в три категории – студенти и магистри, преподаватели и специалисти и ученици. Тя беше проведена изцяло онлайн в три части. В първата част участниците разглеждаха казуси, които могат да възникнат при психологическа консултация на родител за отглеждането на неговото дете. Втората част изискваше участниците да изберат определена фобия и да съставят доклад как тя влияе в микро- и макроплан на индивида и обществото, а за третата част трябваше да се изготви мултимедийен материал на тема „Хитрости в родителството – как децата ни да не станат егоисти?“.

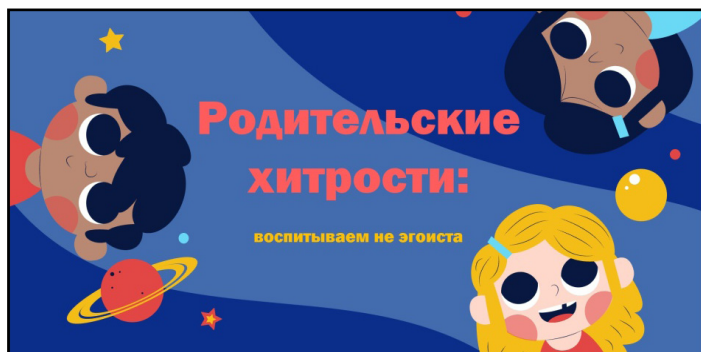
За казусите

Частта с казусите беше най-предизвикателна, защото съветите, с които се консултират родителите, е необходимо да са полезни и за двете страни, но за психолога е важно да запази и неутралната позиция. Най-интересен ми се стори конфликтът в семейство с различни религии, които имат дете. С порастването му родителите искат то да си избере религия – да изповядва християнската вяра или исляма, което създава напрежение помежду им. Задачата ни беше да разгледаме моралната дилема.

За доклада

Докладът беше най-обширен като количество на информацията и се изискваша най-много научни познания в областта на психологията за неговото написване. Предизвикателство представляваше темата, защото освен на индивида бе необходимо фобията, която подберем да опишем, да въздейства на обществото в цялост. Темата, която избрах, беше за птеромеранофобията – страха от летене. Обвързах влиянието в макроплан с факта, че част от съвременните професии налагат летене, хората мечтаят да пътуват, а страхът от полетите е възможно да възпрепятства сбъдването на нечий мечти.

За презентацията

Мултимедийният материал, който трябваше да се изготви, беше на тема „Хитрости в родителството – как децата ни да не станат егоисти?“. Своята презентация аз разделих на три основни части:

- 1) дефиниране, ползи и вреди на егоизма;
- 2) причини детето да стане егоист;
- 3) съвети за родители, техники за възпитание.

Кристина Димитрова е родена във Варна, живяла е в Карнобат и е възпитаничка на Езикова гимназия „Иван Вазов“, Пловдив. Понастоящем е студентка във II курс, специалност „Психология“ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Тя е дългогодишен доброволец в много младежки организации в града, като е била активна част от проектите, съпътстващи инициативата „Пловдив – Европейска столица на културата“. Развива креативни и образователни дейности като доброволец в Асоциация „Голям брат, голяма сестра“ – България, заема позицията „Връзки с обществеността“ на Z Club Plovdiv, от години е доброволец, а през 2021 г. е и координатор на фестивала „Пловдив чете“. Пише статии за култура и изкуство в платформата MediaCafe.

Има интерес към психология, психично здраве, работа с деца, младежка и социална дейност, права на човека, изкуство и култура. Участвала е в студентска практика в Комплексния онкологичен център – Пловдив, а в момента стажува в ЦОП „За деца и родители“ към Фондация „За нашите деца“. Желее освен практическа да развива също научна дейност в областта на психологията. Заедно със своята колежка Йоана Тачева имат публикувана разработка на тема „Изследване на афилицията към домашното пространство в условия на социална изолация“ в сборника с доклади от Деветия студентски научен форум през 2020 г.

Ето как Кристина Димитрова представя отделните етапи на олимпиадата и един поглед към себе си, който е поканен и предизвикателство към нейните колеги.

Допълнително

– Имах и драматична, но интересна история с изпращането на самите материали. Бях объркала часовите зони – мислех, че времето в Москва е един час назад, а то всъщност е един час напред. Осъзнах се 40 минути след крайния срок, довършвайки работата си. Разплаках се и мислех изобщо да не изпращам решенията си, но съквартирантите ми ме окуражиха поне да опитам.

– Възприемам себе си като обикновен студент, който с малко проактивност успява да управлява времето си, да прави полезни дейности за личностното си развитие и да допринася за своята общност с каквото умее. Искам да вдъхновя още хора, които да се заемат с доброволчески дейности и да се предизвикват с разнообразните възможности, които животът им предлага.

Кристина ДИМИТРОВА

ЛЮБОПИТНИ ФАКТИ

- Петте преплетени олимпийски кръга са оцветени в различен цвят, като всеки кръг символизира определен континент. Синият – Европа, жълтият – Азия, черният – Африка, червеният – Америка, зеленият – Австралия. В съвременната история на олимпийските игри те никога не са се провеждали в Африка.
- Хеопсовата пирамида е единственото от седемте чудеса на света, оцеляло до наши дни.
- На дъното на Средиземно море са намерени руините на близо 200 селища.

Литературният XX век – синкопи и взаимодействия

Светла ЧЕРПОКОВА

Проф. д.ф.н. Клео Протохристова няма нужда от представяне. Тя е учен с международен авторитет, един от малцината в България, създали собствена школа в изследването и преподаването на дисциплините „Антична и западноевропейска литература“, „Сравнително литературознание“, „Тематология“, „Титрология“, „Литература на XX век“, „Литературна рецепция“ и още други. Тя е и дългогодишен преподавател не само в Пловдивския университет, но и в Софийския университет, Нов български университет, Бургаския свободен университет, Шуменския университет. През годините е гост лектор в редица европейски университети – Гьотинген, Страсбург, Виена, Валядолид, Познан и др., а също и в престижни американски университети като Колумбийския университет, Вашингтонския университет в Сиатъл, където е Фулбрайтов стипендиант.

Изследванията на проф. Протохристова – „Западноевропейска литература. Съпоставителни наблюдения“, „Записки от преддверието“, „Теми с вариации. Литературнотематични етюди“, и още много други са не само сред малкото фундаментални изследвания в българската научна среда от областта на литературната история на европейската литература и сравнителното литературознание, но от години функционират и като учебници, които обезпечават преподаването на една от базовите дисциплини във филологическото образование – дисциплината „Западноевропейска литература“. Тя е и автор на завиден брой учебници, учебни помагала, христоматии и наръчници, предназначени за българското прогимназиално и гимназиално образование, където западноевропейската литература е също така застъпена.

Новата книга на проф. Протохристова „Литературният дваесети век. Синхронни срезове и диахронни проекции“ представлява също така едно фундаментално изследване върху тенденции, концепти, контексти и „универсалии“, присъщи на европейската култура от XX век. Един винаги затрудняващ прочит на относително близки времена, каквато е поставеността на XX век спрямо нашето настояще, много успешно е овладян чрез модерен начин на представяне на ключови текстове, епoxoзначими автори и преди всичко чрез едно също така модерно, а и завладяващо като изказ осмисляне на културните явления. През призмата на литературния дваесети век и на литературните години се провиждат не винаги отличими тенденции не само в литературата на века, но и в социокултурната сфера, в сферата на политическия дискурс, в плана на историята и на обществено значимото.

Приложен е един изключително актуален подход при осмисляне на проблематиката, който все повече завладява съвременната научна продукция в световен план. Той стъпва върху „фундаментално усъняване във възможностите и основанията на историческия дискурс“, като по думите на авторката negliжира очаквания „дисциплинарен модус“ на литературноисторическия подход и се дистанцира от „навичната нагласа векът да се възприема в модуса на диахронията“. Фокусът е през „литературните години“ и емблематични за тях явления (книги, автори, събития, социокултурен контекст, обществено-политически отношения, исторически обстоятелства), като важен момент е прилагането на интердисциплинарността, което не само отваря нови хоризонти за размисъл, но и е в синхрон с нагласите на една млада аудитория, каквато е тази на студентите и на младите изследователи.

Книгата идва съвсем навреме, за да запълни една от години празна ниша в преподаването на базови дисциплини като „Западноевропейска литература“ и „Сравнително литературознание“, а

също и на дисциплини като „Литература на XX век“, „Тематология“, „Литература и рецепция“ и още много други.

Всъщност книгата е продукт именно на университетски курс. Като конкретен подтик за създаването ѝ авторката сочи дисциплините „Литературните години на европейския XX век“ и „Литературата на европейския XX век – контекстуални прочити“, преподавани на студенти от магистърската програма „Преводач/редактор“ в СУ „Св. Климент Охридски“, а също и курсовете по западноевропейска литература и сравнително литературознание, четени в ПУ „Паисий Хилендарски“. Запознатият обаче по-обстойно с изследователската работа на проф. Протохристова може категорично да заяви, че това споделяне в същността си е резултат на научна скромност. Двадесети век е обект на изследване от проф. Протохристова още от най-ранните години на нейната научна работа. Настоящият труд пък е продукт на близо двадесетгодишни занимания с литературата и културата на XX век, като един вид обобщава направеното от проф. Протохристова в сферата на тематиката на книгата. Разбира се, много от „синхронните срезове и диахронните проекции“, занимавали проф. Протохристова през годините, за съжаление, остават във от тази книга. Но това не е дефицит, а по-скоро едно много ясно съобразяване, че книгата трябва да функционира именно като учебник, който да подпомага университетското преподаване. Не на последно място е ограничението в обема. Надеждата е, че в бъдещите книги на проф. Протохристова тези нейни визии, допълващи концепцията ѝ за литературния XX век, ще намерят своето място. А докато сме в очакването им, нека видим в настоящата книга какво е общото между Стриндберговата „Соната на призраците“ и литературната 1907 година, къде е границата между „музикалния екстаз на Грегор Замза и „съвършената немюзикалност“ на Кафка“ в едноименната глава от изследването, кое сближава Томас-Мановия герой от „Вълшебната планина“, Ханс Касторп, и Танхойзер, познат ни от Вагнеровата опера, но и от легендите, мандарините на Симон дьо Бовоар и самураите на Юлия Кръстева, в какво се изразяват интерконтекстуалните диалози между „Играта на стъклени перли“ от Херман Хесе и „Доктор Фаустус“ от Томас Ман, между „Мечо Пух“ на А. А. Милн и „Фиеста“ от Хемингуей, защо трябва да прочетем романа на Анри-Пиер Роше „Жул и Жим“, как е дешифриран „казусът Еко – Борхес“.

Всички тези ракурси към литературния дваесети век читателят ще открие във втората част от изследването на проф. Протохристова, „Контекстуални и интерконтекстуални прочити“, която е и неговото ядро. Предлагат се не само необичайни и неочаквани на пръв поглед съотнасяния, но се задават и парадигми как да се изследва културата извън „навичните нагласи“ и установените, често пъти поомръзнали (особено на студентите) правила. А за любителите на генерализации и универсалии са първата и третата част от книгата (уводните глави „Литературният дваесети век (литературен век и литературни години)“ и „Двадесетият век в перспективата на неговите литературни години“, както и третата част – „Културни универсалии и конвенции“), които обрамчат този своеобразен урок по съпоставително литературознание. В тях освен една продуктивна матрица за изследване и изучаване на литературния дваесети век и на неговите литературни години се предлага и визията за пронизващи ги сюжети като тези за връзката между античното наследство и проекта на модернизма, за емблематиката и културноисторическите аспекти на плажа и експанзията на календара в литературата на XX век, за синкопите на взаимодействията между литература и джаз, рокмузика и литература.

Нека спрем обаче дотук, за да избегнем напътствията към възприемателя, нещо, от което книгата на проф. Протохристова определено се пази. Защото редом с другото в „Литературният дваесети век. Синхронни срезове и диахронни проекции“ прозира и едно дълбоко осъзнаване, резултат и от опита на автора ѝ през годините, че четенето не трябва да бъде принуда, а подтикът към него дава резултат тогава, когато е провидяно и като един вид игра, много сходна с онази, за която Херман Хесе говори в романа си „Игра на стъклени перли“ и чрез чиито инструменти „може да се възпроизведе цялото духовно съдържание на света“.

Проф. д.ф.н.
Клео ПРОТОХРИСТОВА

„Мечо Пух“ и „Фиеста“, или за

Идеята „Мечо Пух“ и „Фиеста“ да бъдат успоредени като обект на аналитични наблюдения, може напълно справедливо да бъде окачествена като неуместна екстравагантност. Ето защо е необходимо да се признае, че тя се предлага с ясно съзнание за недоумението, което по всяка вероятност ще предизвика. И наистина, ако подходим към тези две творби, съоръжени с широко и основателно споделяните представи за тях, възможностите за подобна инициатива не изглеждат особено обнадеждаващи. Една начална съпоставка ще изведе по-скоро натрапващи се различия. „Мечо Пух“ е книга, написана от британски автор, чието име убягва често от паметта дори на най-ревностните ѝ почитатели. Известна преди всичко като любимо произведение за деца, тя дължи изключителната си популярност най-вече на представения в нея алтернативен, пасторално безпроблемен свят, свободен от каквото и да е времева определеност. Докато „Фиеста“, първият роман на феноменално известния Хемингуей и вероятно, редом с „Великия Гетсби“ – най-емблематичното измежду заглавията на американската литература, появили се през „ерата на джаза“, разказва за срива на екзистенциалните опори, изживян реално от точно определено поколение в конкретен исторически момент.

Проф. д.ф.н. Клео Протохристова

Единственият стабилен контрааргумент срещу така категорично налагащото се впечатление за несводимост на двете книги е обстоятелството, че те се появяват по едно и също време – през 1926 година. Освен това единично и откровено формално основание обаче остава един не така очевиден резерв от уместност на предприетата съпоставка. Основата ѝ се именно на него, настоящият опит върху „Мечо Пух“ и „Фиеста“ предлага и ще изпробва хипотезата, че тяхната съредност е предпоставена от споделения им исторически контекст и че тъкмо прочитът им в оптиката на тази обща контекстуална рамка хвърля допълнителна светлина върху всяка от двете книги.

Но тъкмо в тази точка предприетата съпоставка се оказва пред сериозно предизвикателство, тъй като по отношение на собствения си исторически контекст двете книги ни се показват като полюсно противопоставени. Романът на Хемингуей, емблематичен за съдбата на „изгубеното поколение“, е силно ангажиран с актуалностите на своето време, които представя с пределна интензивност. Докато историите за Мечо Пух, изглежда, като да са напълно независими от каквито и да е конкретни исторически референции и внушават по-скоро усещане за извънвременност и универсалност. Това поощрява интерпретирането им в перспективата на различни философски или теоретични генерализации, в резултат на което са написани книги като „Даото на Пух“ и „Дъ-то на Прасчо“ на Бенджамин Хоф, „Пух и философите“ на Джон Т. Уилямс или „Постмодерният Пух“ на Фредерик Крус.

Съсредоточаването върху „Фиеста“ показва наличието на множество преки референции към бурната атмосфера от средата на 1920-те. Сюжетът на романа илюстрира характерното за момента самоволно експатриране на американския артистичен елит, в резултат на което се ражда актуалният за 20-те години на миналия век културен модел на „американеца в Париж“ с присъщия му поведенчески модус, в който доминират възторжено изповядваният култ към пиенето и яденето, своеобразната ритуализация на посещенията по парижките кафенета и барове, а също и откритият промискуитет. Факултативни идентификационни маркери на модела са спонтанните пътувания на юг и по-специално из Испания, както и страстното увлечение по коридата. [...]

По много сходен начин се осъществяват и други идеологизации, представителни за културата на десетилетието. И борбата с бикове, която се стабилизира в масовите представи като метони-

мия на Испания, и характерният за поколението активен интерес към бокса се явяват като конкретизации на актуалните за момента представи за мъжественост, дързост и кураж, но също така удовлетворяват толкова характерния за историческия момент нагон по екстремностите, заредени със смъртна опасност. По този начин и на коридата, и на бокса бива присвоен непомерно мащабен символен капитал, тъй като, подобно алпинизма, карането на автомобили, пилотирането на самолети или презокеанските плавания – все относително нови или актуализирани от модерността екстремни изживявания, предлагат възможността за изпитване на предела между живота и смъртта, превърнал се в резултат на войната в натрапчиво проявяващ се нагон. [...]

Цялата тази палитра от пристрастия, вкусове и нагласи на „американците в Париж“ е представена във „Фиеста“. Героите ѝ са типични представители на бурното следвоенно десетилетие и като поведенчески модус, и като психологическа нагласа. Ритъмът на съществуването им е определен от посещенията и танците им в кафенета и барове, акустиката на деня им се определя от грамофонна музика. Основната сюжетна интрига е организирана около пътуването на компанията до Памплона и участието във фиестата. Централен фокус на разказа е борбата с бикове. Редом с обесията на персонажите по бикоборството е представена и страстта им към бокса – Робърт Коен е бивш шампион по бокс, Бил говори често за боксьори; единственото, което може да си спомни от едно свое пътуване до Виена, преминало в безпаметно пиянство, е боксовият мач, който е наблюдавал там. Пак така показателни за духа на времето са и репликите, разменени между Джейк Барнс и случайната му компаньонка за вечерта пред витрината, пълна с часовници, които показват часа в различите времеви зони в Америка – пряк отзвук от актуалния за 1920-те интерес към проблемите на времето и в частност – към часовите разлики, придобили допълнителна значимост с въвеждането на стандартното Гриничко време през 1911 г.

Романът работи и в системата на по-общи кодове, представителни за „ерата на джаза“, като дезинтеграция на междуличностните връзки, проблематизиране на сексуалната идентичност, ксенофобията (и в частност антисемитизма), осъзнаването за тиранията на шума като вездесъщ компонент на модерното битие, разколебаване на опозициите между героизъм и поражение, действеност и бездействие, морал и безнравственост. Към тази координатна система безпроблемно се напасват мизерните взаимоотношения между основните персонажи, импотентността на Джейк, смущаващо тенденциозното представяне на Робърт Коен, в което се оползотворяват основни стереотипи на антисемитизма. Пак към интерпретация в съответствие с актуалните умонастроения насочват амбивалентните референции към хомосексуализма, полюсните състояния в поведението на Джейк и матадора Ромеро, както и ред други детайли.

Проведените до момента наблюдения провокират любопитството дали привидно свободната от времева определеност книга за Мечо Пух е наистина толкова категорично изолирана от актуалностите на момента, в който е създадена, както изглежда на пръв поглед. За тази цел нека съсредоточим вниманието си върху отделни нейни епизоди. Например Глава осма, „в която Кристофър Робин води една експедиция на Северния полюс“, защото едно от най-значителните събития в световен мащаб, непосредствено предхождащи появата на книгата, е широко обсъжданият в печата и получил огромен публичен интерес полет до Северния полюс, извършен от Ролд Амундсен с дирижабъла „Norge“ на 12 май 1926 г. „Експедицията“ е откровена пародия на това широко обсъждано събитие. Важно е да се уточни, че макар и предмет на всеобщо възхищение у съвременниците, експедицията на Амундсен поражда за момента и реакции на скептицизъм и ирония. Пух и компания възнамеряват да открият Северния полюс, но единствената им представа за него е, че е „нещо, което се открива“. Този детайл е ироничен намек за осезателната неяснота, която съпровожда действителните полярни експедиции, провеждани между 1909-а и 1926-а. Такава е ролята и на песента на Пух, в която откровено се признава „а Полюсът где е – не знай никой тук!“. Затова и в някакъв момент Кристофър Робин, виждайки в ръката на мечето един

ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА ИНТЕРКОНТЕКСТУАЛНИЯ ПРОЧИТ

кол, спасително обявява, че той вече е открил Северния полюс.¹ Заигравка е и акцентът върху „провизиите“, които най-силно мотивират лакомото мече за участието му в експедицията. Неговата крилата фраза „отиваме всички на Екседия с неща за ядене, за да открием нещо“, визира меркантилността, в която по-скоро по предположение Амундсен е бил заподозрян. [...]

Заигравка с модната страст по Северния полюс може да се разпознае и във въпроса на Пух дали няма и други полюси, „които могат да бъдат открити от Мече с Малко Ум“, а също и в съответния отговор на Кристофър Робин, че има и Южен полюс, но освен него и Източен и Западен, „при все че хората не обичат да говорят за тях“. Ироничният заряд се допълва от сцената, когато се обмисля отвеждането на Тигъра до Северния полюс, тъй като тя лукаво напомня за амбицията на реалните изследователи да си присвоят правото над овладяната територия. Пак в пряко съответствие с характерната за духа на времето обсебция по полярните инициативи може да бъдат разчетен и епизодът, в който в продължение на седмица Кристофър Робин чете книга на заклешеното в къщата на Заю мече, седнал „на Северния край на Пух“, докато „на Южния“ Заю си суши прането.

При този прочит придобива допълнителен смисъл и неупешната авантюра на Пух, когато той се опитва да си набави мед, издигайки се с балон. Описанието на полета, героичната поза и репликите на мечето, настойчивото му желание да изглежда „като малко черно облаче“, а също и ентусиазмът на Кристофър Робин имитират поведенческите и речевите стереотипи на съвременните им пилоти, друга представителна реалия на конкретния исторически момент.

Веднъж видян в съотносимостта му с конкретиката на времето, в което е създаден, текстът на „Мечо Пух“ се оказва потенциален приносител и на редица други референции към атмосферата от „ерата на джаза“. Те могат да бъдат открити например в честите позовавания към дните на седмицата и часовете на деня, както и към часовници, докрай неуместни в контекста на пасторалното безвремие, в което битуват героите на книгата. Разказът напластява времеви назовавания, поставяйки ги в иронична перспектива. Имената на дните се оказват значими основно като проблем на правописа (умението да се изпише „вторник“, е специално постижение), а часовникът на Пух очевидно не работи, защото упорито посочва „единадесет без пет“, несъмнено в услуга на навика на мечето да си похапва нещо точно в единадесет часа, което пък обяснява какво означава характерното за идиолекта му изявление, че понякога се чувства „малко като в единадесет часа“ (*just a little eleven o'clockish*). В ход е пародийно дискредитиране на настъпващата тъкмо през тези години фрустрация от вездесъщите циферблати, все по-забързващото се време и засилващото се усещане за преходност.

Четеността на „Мечо Пух“ в контекста на 1920-те подсказва също възможността за интерпретация на епизодите с новодошлите Кенга и Ру или Тигъра като дискретна, но осезателна критика на свободно проявяваните в обществото по това време ксенофобски нагласи.

В съответствие с предложената интерпретативна стратегия ред моменти, възприемани като неутрални, придобиват специфично звучене. Ето един пример: „Пух взе да се чувства по-добре, защото, когато си Мече с Много Малко Ум и Мислиш за Неща, ти откриваш понякога, че Нещо, което изглежда съвсем като Нещо вътре в теб, изглежда иначе навън, когато го гледат другите“. Макар и не без цената на вероятно неоправдан риск, цитираният пасаж подсказва възможността да бъде прочетен в близкостелната му съзвучност спрямо философския идиолект на Хайдегер, който в същата 1926 година, когато излиза „Мечо Пух“, пише своя фундаментален труд „Битие и време“.

Веднъж прочетени в собствения им исторически контекст, „Мечо Пух“ и „Фиеста“ започват да се представят в изненадващо системна съотносимост. Нелепо скрупулोजните времеви уточнения от „Мечо Пух“ и парижката витрина с часовниците от романа на

Текстът, който предлагаме със съкращения, е от книгата на проф. Клео Протохристова „Литературният двайсети век“

Хемингуей позволяват да бъдат поставени в пряк диалог помежду им. Като взаимносвързани могат да се видят проявите на антисемитизъм, манифестирани с достатъчна отчетливост и без коректива на ироничната дистанция при героите на Хемингуей, и по детски наивната ксенофобия при тези на Милн. С помощта на подобна перспектива ведрата лакомия на Пух се разкрива в родството ѝ с доминацията на консумистките нагласи от „епохата на джаза“, демонстрирани във „Фиеста“, а епизодът с риболова, предхождащ посещението на Памплоната, от „Фиеста“, идентифициран от Харолд Блум като „оазис, който съществува извън линейното време“, се откроява като корелат на пасторалния горски свят от „Мечо Пух“. И пак така двете книги се оказват по един и същи начин проникнати от характерното за епохата драматично преживяване на антиномията център и периферия, при което – независимо дали става дума за избора между Париж и Испания, или между Къта на Пух и Северния полюс – превъзходството на „своето“, което предполага сигурност, но с цената на неприемливи компромиси, е разколебано в услуга на непознатото и примамливо, свободно от конвенциите и затова обещаващо екзистенциална автентика далечина. И вече в плана на детайлите суетливото подпитване на Мечо Пух как изглежда, видян от една или друга посока, позволява съпоставка с героите на „Фиеста“, за които фотогеничността вече се е превърнала в проблем. И пак така, в ходовете, които Пух внимателно планира за очакваното преборване с въображаемия Муслон, може без особено усилие да се разпознаят стратегиите на бикоборството.

В същата оптика добиват различен смисъл и отделни прояви на героите от „Мечо Пух“, в които могат да бъдат разпознати поведенчески стереотипи, присъщи на „изгубеното поколение“. Така биха се открили сходства в навичните реагираня на Робърт Коен и Ййори или на Бил и Пух. А също и съзвучия между отделни диалози или реплики от двете книги. Например думите на Робърт Коен: „Омръзна ми Париж, омръзна ми Латинският квартал... Никога нищо не ми се случва. Веднъж скитах сам цяла нощ и нищо не ми се случи...“, може да провокират съпоставка с обичайните вайкания на Ййори. Специфичен смисъл придобива и следният диалог между Ййори и Пух:

– Добро утро, Ййори!

– Добро утро, Пух Мечо – каза Ййори мрачно. – Ако наистина е добро утро! В което се съмнявам.

– Защо, какво се е случило?

– Нищо, Пух Мечо, нещо! Не всички могат... Някои не могат! Само това мога да кажа.

– Някои не могат какво? – попита Пух, като си почеса носа.

– Игривост! Песни и танци! Фаталност!

– О! – каза Пух. После мисли дълго и попита: – Какво е фаталност?

– Съдба! – продължи Ййори мрачно. – Френска дума, която значи съдба. Аз не се оплаквам, но Това е то!“ (Милн 1977: 38).

В думите на Ййори могат да се доловят подобия с песимистичните изблици на Робърт или Брет от „Фиеста“, но по-показателна е представата му за щастливите други, основни жалони в която, изцяло в духа на времето, са песните, танците и „фаталността“, както и настояването за принадлежността на последната дума към френския език.

Демонстрираният експеримент е само начална стъпка от значително по-мощно и усърдно изпълнено проучване, което би могло да потвърди или отхвърли изпробваната тук хипотеза. Досегашният резултат се свежда единствено до възможността да видим две литературни произведения, създадени през една и съща година, които обичайно се четат изолирано едно от друго, като вписани в мрежа от съответствия. Тъй като характерът на тяхната обвързаност категорично отказва да бъде идентифициран като интертекстуален, за финал ще бъде направено предположението, че за подобен вид съответствия вероятно ще бъде уместно да бъде използвано определението интерконтекстуалност.

¹ Логиката на това решение е в недокрай преводимата игра с омонимията Pole (полюс) и pole (кол) от оригинала.

**Виктория
ПАЛИГОРОВА**

Визия за развитието на Студентския съвет

Дейността и възможностите на Студентския съвет и обучаващите се ми позволяват да формулирам визията на Студентския съвет, която по най-добър начин отразява принципа „От глобалното студентско мислене – към локалното студентско действие“ и фокусира усилията ни към ефективна работа, а именно – създаване на капацитет и осъзната нагласа на членовете на общността да се стремят към развитие, усъвършенстване, отговорност и да се превърнат в най-важния ресурс на собственото си развитие.

Новоизбраният председател на Студентския съвет за себе си и колегите

Казвам се Виктория Веселинова Палигорова. Студентка съм в специалността „Право“, редовна форма на обучение в Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Смятам, че студентите представляват значителна и важна част от академичната общност на университета. Всеки студент трябва да полага усилия, за да постига личните си цели, както и усилия, които биха допринесли за благоприятното развитие на всички обучаващи се и биха утвърдили доброто име на Пловдивския университет. Приемам себе си като дисциплиниран, отговорен, идеен и амбициозен млад човек. Средният успех от следването ми към момента е отличен 5,91. Приемам всяко едно свое участие във факултетната и университетската дейност като интересно предизвикателство, което ми позволява да се докосна практически до различни аспекти на университетския живот.

Привърженичка съм на идеята, че студентите трябва да познават своите права и задължения, а за да стане това, ние трябва да се развиваме в среда, изградена на принципите за независимост, законосъобразност и същевременно прозрачност. Поради тази причина първоначалната дейност, към която ще се насоча (имайки предвид и обстановката в страната), ще бъде изработването на нов правилник за устройството и дейността на Студентския съвет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, както и нов интернет сайт на Студентския съвет. Приемам Студентския съвет като връзка между обучаващите се, от една страна, и преподавателите и администрацията на университета, от друга. Възнамерявам да работя в интерес на общността, която вече представлявам, и смятам, че това може да се получи със съдействието на всички органи в университета.

Относно позицията на председател на Студентския съвет притежавам познания и опит, както и развити умения при осъществяване на функции по организиране и ръководство на групи; решаване на въпроси от различно естество; координиране на студентски кампании. Те са натрупани благодарение на заеманите от мен позиции в ръководните и изпълнителните органи на факултетно и университетско ниво.

Участвала съм в различни конференции и научни форуми. Намирам дейността на Студентския съвет за ползотворна, интересна и важна за студентската общност. Имам готовност и желание за интензивен, продължителен и напрегнат процес на работа, който да доведе до постигане на целите и удовлетворителни резултати.

Редакцията на вестник „Пловдивски университет“ изказва благодарности на предишното ръководство на Студентския съвет с председател Светослав Енчев за ползотворното сътрудничество. Да продължават все така отговорно да работят за престижа и името на нашата алма матер.

На новоизбраното ръководство с председател Виктория Палигорова и на всички студенти от университета пожелаваме много здраве, щастие и успехи!

Тильо Тилев

2021 година ще бъде година на особено дълбоки структурни и организационни промени в Студентския съвет. Ще бъдат изградени приоритетите на организацията, ще бъдат реструктурирани повечето студентски представителства на структурните звена, възможно е да бъде разширен и обемът на сътрудниците в Съвета. Това ще има огромен ефект върху начина, по който ще функционира Студентският съвет и студентската общност в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

През предстоящия мандат организацията ни трябва да си партнира с останалите студентски съвети на територията на гр. Пловдив, както и със студентските съвети на национално равнище.

Студентският съвет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ трябва да се превърне в организация с утвърден облик, обществен авторитет и капацитетни възможности, които да я оформят като подходяща алтернатива за обществена изява на студентската общност във висшето училище. Обучаващите се трябва да осъзнават, че Студентският съвет е организация, която дава големи възможности на младите хора да изразяват своя порив към образованието, науката, спорта, личното и общностното развитие, хуманността и грижата за другите. Представителите на организацията трябва да се превърнат в най-разпознаваемите и добре приемани посланици на благородната мисия на Студентския съвет.

Студентският съвет е единственият законоустановен орган за защита на общите права и интереси на студентите и докторантите в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съгласно с чл. 72 от Закона за висшето образование.

Главната цел на Студентския съвет е да изразява и защитава общите интереси (интелектуални, социални, културни, спортни, творчески и др.) на студентите и докторантите в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Целите ще бъдат постигнати чрез използването на разнообразни организационни подходи: провеждане на студентска дипломатия (Студентският съвет ще укрепи взаимоотношенията си на различните нива, гарантирайки балансирани отношения, основани на взаимно доверие, диалог и сътрудничество); консултативен подход (засилен обмен на информация, споделяне на знания и добри практики); позициониране на Студентския съвет на национално и местно ниво като отговорна студентска организация със значим практически принос в подкрепа на студентите и докторантите и други инициативи за развитие на общността; развитие на ресурсите (членове и сътрудници; финансови и материални; информационни; ясни и открити комуникации и документация); подобряване на контрола и оценка на дейността.

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ И ПОДЦЕЛИ ПО НАПРАВЛЕНИЯ НА ДЕЙНОСТ

ЦЕЛ № 1

Подготовка на Студентския съвет: да изпълнява ролята си на основен защитник на интересите на студентската общност при осъществяване на образователната дейност в Университета; за

на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

адекватна реакция при възникнали ситуации на университетско и факултетно ниво; за съхранение и опазване на нормалното функциониране на обучението на студентите и докторантите; подобряване на информираността на студентите, свързана с обучението.

ЦЕЛ № 2

Повишаване на възможностите за социално включване и развитие на студентите и докторантите. Активна работа за подобряване на нагласите на студентската общност и обществото към Студентския съвет и Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и засилване на солидарността между обучаващите се и завършили членове и сътрудници на Студентския съвет. Разширяване на спортно-тренировъчната и състезателната дейност на студентската общност в регионален, национален и международен план. Инициране и участие в дейности за обогатяване на културата и личностното развитие на обучаващите се. Засилване на ролята на Студентския съвет за социалната интеграция на чуждестранни студенти и формиране на толерантна и приемаща студентска среда.

ЦЕЛ № 3

Укрепване на капацитета и развитие на студентските структури за пълноценно участие в процеса на изграждане на студентската общност. Обогатяване и осъвременяване на организационните подходи за мобилизиране на ресурси, застъпничество и разширяване на фокуса на обществото по проблемите на студентите и докторантите, както и ограничаване на факторите, поразяващи несигурност. Продължаване на процеса на организационно развитие, стратегическото, интегрираното и оперативното планиране и реализирането на студентски дейности. Утвърждаване на системите за наблюдение и оценка на проектите, дейностите и състоянието на Студентския съвет като важен организационен инструмент за постигане в пълнота на характеристиките на добре функционираща организация. Разширяване на дейности, адекватни на социалните проблеми на студентите и докторантите (социално-битови въпроси и др.), както и на такива, свързани с възприемане и утвърждаване на образователните ценности и принципи, участие в научни форуми. Обогатяване на дейността в областта на здравната и спортната просвета, изкуствата, здравословния и екологичния начин на живот, както и превенция на рисковите фактори. Развиване на регионалното, националното и международното сътрудничество и връзките с другите студентски съвети и младежки организации за активизиране на обмена и популяризиране на научното и културното многообразие.

ЦЕЛ № 4

Качествена промяна и подобряване на информационните и комуникационните процеси в организацията и активно партньорство с ключови субекти на държавата, на местната власт, неправителствените организации, медиите и останалите групи на обществото. По-широка популяризация на ценностите и дейността на Студентския съвет и неговия принос за укрепване на устойчивостта на студентската общност и промотиране на Студентския съвет като организация от традиционен и същевременно модерен тип. Застъпничество за подобряване на качеството на образованието на студентите и докторантите и опазване на техните интереси, като се използват съвременни комуникационни технологии и социални мрежи за изграждане на обществена подкрепа и по-лесен достъп до информация. Разширяване на информационната кампания за употребата на емблемата „Студентски съвет“ и като форма за утвърждаване на имиджа на организацията. Осигуряване на добро медийно покритие и

пряко ангажиране на партньорите като гарант за прозрачност и отчетност при провеждане на дейности, кампании и проекти.

ЦЕЛ № 5

Изграждане на стратегически партньорства, двустранни и многостранни отношения и утвърждаване на Студентския съвет като ценен и търсен студентски партньор с висока ефективност при оказване на помощ и съдействие на студентите на регионално и национално ниво при осъществяване на дейността на обучаващите се. Ангажираност и солидарност на студентите в страната и ефективно сътрудничество с университета за подкрепа на обучаващите се. Привличане на вътрешни и външни за Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ участници по проекти на Студентския съвет.

Популяризиране сред студентската общност на нормите, засягащи висшето образование, и тяхното познаване, спазване и включване при разработване на основни документи.

ЦЕЛ № 6

Укрепване на финансовия капацитет и стабилност на Студентския съвет при неговото развитие в съответствие с очакванията на студентската общност. Насочване на финансовите потоци основно към приоритетните дейности на Студентския съвет, като се повиши прозрачността при вземането на решения и ефективността при тяхното изразходване.

ЦЕЛ № 7

Солидна правна гаранция за законосъобразност и съответност с другите подзаконови актове, свързани с дейността и структурите на Студентския съвет. Засилена активност и ефективно участие в процеса на разработване на нормативната среда, отнасяща се за Студентския съвет в университетски план.

КРАТКА ОЦЕНКА НА СТРАТЕГИЯТА

Най-същественият дял от реализацията на дейностите, заложи в *Стратегията на Студентския съвет*, се пада на членовете и сътрудниците на организацията, на партньорите и на ръководните органи на Съвета. В тази връзка искрено се надявам, че *Стратегията на Студентския съвет* ще ги вдъхнови и ангажира така, че всеки един от тях да даде личния си принос за осъществяване на дейностите и постигане на целите на организацията, за което съм убедена, че ще получим и обективна и безпристрастна оценка на университета и обществото, и най-вече – на студентската общност, за която сме призвани да работим.

ВИДОВЕ ОСНОВНИ ДЕЙНОСТИ

1. Приемане и въвеждане в изпълнение на правилник за устройството и дейността на Студентския съвет.
2. Учредяване на „Алумни“ клуб за завършилите членове и сътрудници на Студентския съвет.
3. Създаване на нов интернет сайт на Студентския съвет.
4. Провеждане на различни конкурси по определени теми или във връзка с определени събития.
5. Информационни срещи.
6. Участие в различните кампании, провеждани на университетско ниво.
7. Събития, насочени към спортната, културната, изследователската, научната и екологичната дейност на обучаващите се (спортни турнири, конференции и други), които да им предоставят по-широко поле за изява.
8. Дейност, насочена към кариерното развитие.
9. Участие в дейности, организирани извън пределите на Студентския съвет.
10. Публични лекции.

АКТЬОРИ БЕЗ ГРАНИЦИ,

Книгата „Актъори без граници, или правилото 90/10“ е без аналог в академичното образование на България. Тя представя системата за подготовка на универсални актьори, успешно апробирана в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Випуск 2016/2020 година, специалност „Актьорство за драматичен театър“ към катедра „Естетическо възпитание“ на Педагогическия факултет, бе обучаван четири години по нея.

Книгата е с обем над 550 страници и излиза на бял свят благодарение на Издателство РА „Фосфорус“. Тя съдържа учебната програма за целия курс на обучение, разписана занятие по занятие. В страниците на книгата могат да бъдат намерени описания на спектаклите, създадени от преподавателския екип и гост режисьорите на випуска. Тя съдържа множество канави, сценарии, преводи и авторски текстове – драматургическа основа за сценичната и екранната продукция на класа. В друг раздел на този труд са поместени статии на преподавателския екип, реализирал тази програма. По-нататък са публикувани отзиви и мнения на ръководители на фестивали, академични преподаватели, директори на театри, световноизвестни педагози от Русия, Италия и САЩ, провели майсторски класове с нашите студенти.

Автор на книгата е проф. д-р Александър Илиев, художествен ръководител на класове в ПУ „Паисий Хилендарски“, НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ и „Карнеги Мелън“, САЩ. Поканен през 2016 година от тогавашния координатор на сектора „Актьорство за драматичен театър“ доц. Леонард Капон, проф. Илиев приема новия випуск и започва работа по системата на прочутия американски университет „Карнеги Мелън“, адаптирана за нашето образование. Основният принцип на тази стратегия за възпитание на актьори за сцената и екрана е максимата „количеството е гаранция за качество“.

Прочутата сентенция, казана и доказана от реформатора на съвременния театър Всеволод Мейерхолд, не изисква огромен финансов ресурс, както считат повечето педагози. От 1902 до 1905 година Майсторът (както го нарича цялата руска общественост) поставя около 200 спектакъла с минимален бюджет, които се играят всяка вечер пред публика. Неговата театрална компания „Нова драма“ („Товарищество новой драмы“) се превърща в световно явление. Ако четем внимателно редовете на Майстора, ще открием, че той нарича този период от творчеството си „време на открития“, „творческа надпревара с въображението“, „работилница за професионалисти“. Като резултат от тази „творческа треска“ Мейерхолд достига до кардинални заключения, променили необратимо сценичното, а оттам и младото киноизкуство. Майсторът доказва, че център на театралното изкуство е „Негово Величество Актьорът“. Сцената може без всичко: без текст, без музика, без костюми, без декори, без специално осветление, без режисьори. Не можем да си представим спектакъла единствено без артисти. Тази аксиома преминава веднага и в игралното кино. То става територия за себеизява главно на актьора. Неслучайно хонорарите на артистите в съвременното екранно изкуство достигат десетки милиони долари. Най-често публиката посещава кинозалоните и сядат пред телевизорите заради своите любими актьори, чиито превъплъщения следи от години.

Книгата започва с дефиницията за театър, дадена от големия режисьор и педагог на XX век Йежи Гротовски: „Театърът е нещо, което се случва между актьор и зрител“. Тръгвайки от тази отправна точка, проф. Илиев ни предлага следното разсъждение:

„Театърът и киното са игра.

Играта е практическа дисциплина.

Най-важното правило на играта, наречена „театър“ или „кино“, е да има публика.

Публиката никога не пита как и колко са се готвили актьорите.

Тя иска зрелище и поради тази причина нарича себе си „зрител“.

Зрителите от своя страна желаят да гледат някакво действие.

Проф. д-р Александър Илиев

Действо, което възхищава, но и потресва.

Затова действащите на сцената и екрана наричат себе си „актьори“ („actus“ – лат., „действие“, „държание“, „поведение“).

Как да възпитаваме този, който трябва да действа пред зрителите?

Моят отговор е аксиоматичен: 90% практика, 10% теория.

И то така, че теорията да пояснява и систематизира практиката.

Професор Илиев сформира екип от отлични професионалисти – ас. Зоя Капон, докторант на ПУ „Паисий Хилендарски“, и ас.

д-р Таня Жоакимсман, негова студентка от първия випуск на ВИТИЗ (НАТФИЗ), специалност „Пантомима“. Така Мейерхолдовият принцип „количеството е гаранция за качество“ става оста на цялата система.

Такава академична програма не е създавал и пробвал нито един театрален педагог в света. Целта е тя да се проведе с новия випуск, за да докаже правото си на съществуване. През лятото на 2016 година никой от педагозите в екипа не знае колко и какви кандидати ще се появят. Класът може да бъде най-много от 15 души. Според създадената програма студентите трябва:

- да завършат с 36 спектакъла, играни пред публика по 10 пъти всеки; с випуска се реализират 43 заглавия;

- да преминат през задължителна едногодишна телевизионна практика с професионална техника и да участват поне в 100 учебни предавания; реализират се 133;

- да преминат 16 майсторски класа с именити педагози от България и чужбина; провеждат се 21 класа;

- да покажат най-доброто от своята продукция на минимум 12 национални и международни фестивала у нас и зад граница; студентите участват в 21 фестивали и карнавали, получават 17 престижни награди;

- да преминат през всички основни етапи за подготовка на универсалния актьор, т.е. на сцена, улица, хепънинг, анимация, пред микрофон, на телевизионен и киноекран, участие в аудио-визуален проект;

- да участват в организацията, провеждането и програмата със своята огромна продукция в пилотния вариант на Националния фестивал на педагогиката за театър под шапката на Педагогическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ с амбицията той да се превърне в ежегоден и международен; фестивалът „Три дена на сцена“ е проведен блестящо през 2019 година и само противоепидемичните мерки осуетяват миналогодишното му международно издание с участие на студенти и професори от четири континента.

Някои наричат проекта „невъзможен“. Други го титулуват като „свръхамбициозен“. Трети заявяват с глас, нетърпящ възражение: „Това да не ви е Америка?“. Оптимистично настроените предполагат, че в най-добрия случай ще се направи по едно заглавие на семестър и толкова.

Преподавателският екип счита, че програмата е напълно реалистична. Изготвен е точен график и е предвидено евентуалните пречещи обстоятелства да бъдат просто „особеностите на релефа“, с които неминуемо се сблъсква и справя с лекота добрият педагог. Върхът е висок, но постижим. Затова поставените цели са не само реализирани, но даже надминати като количество и като качество.

Способността да разбираш и да се ориентираш в обкръжаващата те среда, е цел номер едно на всички дидактични системи от древността до наши дни. Методите за възпитание на подрастващото поколение днес са ориентирани все повече към усвояването на практическите навици в реална среда. Световната хуманитаристика преоткри и започна да налага **дуалната** образователна стратегия като печеливш модел за адекватна подготовка на бъдещи професионалисти. Стратегията 90/10, публикувана в книгата „Актъори без граници“, залага именно на този печеливш подход. Публичните изявни на випуск 2016/2020 надхвърлят 360 броя. Това значи, че всяко едно

ИЛИ ПРАВИЛОТО 90/10

от 43-те заглавия на този клас е било играно средно по 8 пъти пред реални зрители. Ако прибавим телевизионните участия и заснетата продукция, качена за свободен достъп в интернет, числата на срещите със зрители геометрично нарастват. Това превърна нашите възпитаници в търсени, желани и предпочитани по сцените и екраните на страната.

Друго качество на предложената в книгата система е активното участие на преподавателския екип в образователно-творческата работа. Асистентите във висшето образование най-често осъществяват помощни дейности и преподават дисциплини с ограничен обем и значение в педагогическия процес. В случая колегите на проф. Илиев имат плътно и пълноправно участие в образователния цикъл – от упражненията и лекциите до режисурата и провеждането на представленията. Така на практика се реализира идеята за израстване на нашите академични кадри вместо ползването на хабилитирани преподаватели от други висши училища.

Особено ценни в книгата „Актьори без граници, или правилото 90/10“ са статиите на трима изтъкнати преподаватели с принос в световната култура и образование. Първата от тях е „Елементарните клетки в произхода на театъра“ на проф. д-р Романо Фоддай, преподавател по театрална антропология и психология в Университета на Сасари. Той е и директор на „Театро С'ардза“ (Сардиния, Италия) и международните фестивали „Остров на театрите“ и „Алтер его“. Проф. Фоддай прави паралел между обредните традиции на о-в Сардиния и тракийските театрализирани действа в България. Игровото и импровизационното начало, желанието за пряк контакт с публиката са доминиращи в съвременното италианско образование за сцена и екран.

„Програма за разкриване на авторското начало във всеки актьор“ вижда в системата на нашия университет проф. д.и.н. Андрей Толшин, художествен ръководител на актьорски класове в Руския държавен институт за сценични изкуства, Санкт Петербург. Актьор и режисьор в Академичния театър на сатирата „Н. П. Акимов“ (Санкт Петербург, Русия), звезда на сцената и екрана, проф. Толшин вижда приноса на системата в историческия подход при създаването на спектаклите – работи се по текстове от древността до наши дни. Скузната понякога теория оживява на сцената и екрана, пресътворявана от бъдещите актьори. Съвременният прочит и възможността за активна творческа изява е другият фокус на статията, любопитен за руския професор.

„Драматургията на Александър Илиев: България, посрещни света!“ – така е озаглавил своя материал проф. д.и.н. Майкъл Марк Чемерс, директор на департамент „Магистърски и докторски програми“ на Калифорнийския университет – Санта Круз, САЩ, и вицепрезидент на Литературната гилдия на американските драматурзи в САЩ, Канада и Мексико. Проф. Чемерс изтъква, че природата на актьорското изкуство се крие в неговата спонтанност. Това е способността на артиста да се изненадва и с това да изненадва зрителите. Неистово е желанието на актьора да импровизира, да е винаги на пулса на времето, събитията, противоречията, идеите, дори и модата. Той иска да бъде непрекъснато променяща се величина в този непредсказуем свят. Всякога да е различен, актуален, свободен. Бивш колега на проф. Илиев от „Карнеги Мелън“, проф. Чемерс отчита надграждането на прословутия **дуален** модел на американското образование, приложен сполучливо у нас. Той подчертава, че играта, наречена „театър“ или „кино“, се обезсмисля без непрекъснатото желание за импровизация. Този дух на откривателство, творчество и иновативност проф. Чемерс намира блестящо потвърден от резултатите на обучението на випуск 2016/2020, специалност „Актьорство за драматичен театър“ в ПУ „Паисий Хилендарски“.

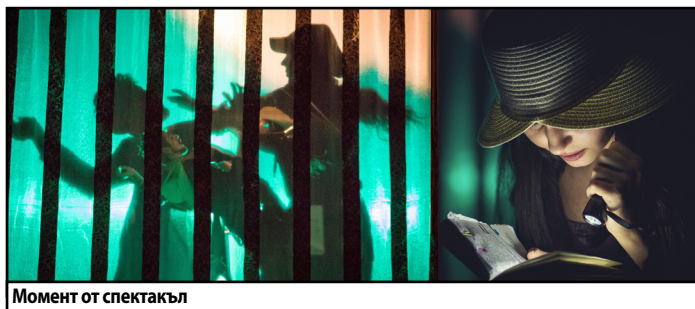
И тримата професори, преподавали майсторски класове на студентите от този випуск у нас и в чужбина, отчитат и адмирират тяхното професионално израстване. Те смятат, че предимствата на апробираната система са очевидни и тя може да бъде началото на нов етап в педагогиката за сцена и екран. Част от идеите, заложили в програмата

на нашия преподавателски екип, вече са влезли „на въоръжение“ и в техните академии.

Прочутото изречение на Конфуций гласи: „*Чуваш – забравяш, виждаш – запомняш, правиш – разбираш*“. Колко процента съдържание остава в съзнанието на студентите, *слушали* единствено лекциите на своите преподаватели? Каква част от *видяното*, демонстрираното в часовете, гледаното на сцена или екран бива запаменено от обучаемите? Сравнени с *лично изпробването* от студентите в практиката, назубрените и непроверени знания от академичната скамейка остават далеч на заден план. Тези навици и умения се оказват ключови в изцяло практическата сфера на театъра и киното. Търсят се актьори, които могат повече, които имат опитности, които с лекота изпълняват и най-трудните сценични или екранни задачи.

Затова елитното академично образование в света през последните 50 години се ориентира все повече към **дуалното** обучение, където практиката върви успоредно с лекциите и надхвърля значително обема на теоретичните занимания. Налага се моделът на образование, основано на усвояване на навици, умения и знания в реална среда още от първи курс, първи семестър, първи месец, първи ден. Теорията трябва само да канализира наученото, да го обяснява, да ориентира, да вдъхновява и да зарежда с нови идеи. Именно затова предложеното „правило 90/10“ се оказва работещо, продуктивно, създаващо комплексни и конкурентноспособни актьори за сцената, радиото, телевизията и големия екран.

Зад океана тази дейност е печеливш бизнес. Сроковете за създаване на спектакъл или филм понякога са инфарктни. Застраховката от финансов крах е реализирана с драконови мерки. Режисьорът е длъжен да пристъпи към първа репетиция напълно готов. Това означава, че дори актьорите да не могат или да няма време да дадат и едно предложение, спектакълът трябва да бъде поставен, да бъде

Момент от спектакъл

игран в блестяща форма до края на договора и да реализира планираните печалби. Филмът също.

Книгата завършва с един любопитен документ – писмото на преподавателския екип до директорите на драматичните и куклените театри в България с молба за проявяване на интерес към нашите възпитаници. От 14-те завършили артисти 8 работят по специалността в театри, театрални формации или ръководят аматьорски трупи, 1 работи като наш хоноруван преподавател, 1 учи магистратура в АМТИИ – Пловдив, 1 актриса е в отпуск по майчинство, 3 играят спорадично в малки проекти и посещават квалификационни курсове. Една от главните причини да няма 100% реализация на младите професионалисти, можем да открием в отзива на директора на МТЦ – Разград, г-н Тодор Мадолов, поместен в книгата: „*Надявам се по-скоро да отпадне и разпореждането на Министерството на културата да не променяме щатния състав във връзка с извънредната епидемична обстановка, което би позволило да назначим някои от завършилите при вас абсолвенти*“.

Езикът на числата е точен и лаконичен. Няма показател, заложен преди четири години, който да не е изпълнен и преизпълнен. Любопитно е, че целият план бе начертан, преди да приемем нашите студенти. Педагозите нямаха идея колко кандидати ще се явят на изпитите, кои от тях и до каква степен ще бъдат подготвени, дали имат дарба и необходимите качества, или не, дали ще останат в този клас до края на 1460-дневното си наситено с практика обучение. Можем да заключим, че тази система успя, защото стана **начин на живот** на класа и на неговия преподавателски екип. Това превърна механичния сбор от индивидуалности, дошли от цяла България, в истинско семейство, в ансамбъл, в творческа единица, в запазена марка на ПУ „Паисий Хилендарски“, в „актьори без граници“.

Проф. д-р Александър ИЛИЕВ
координатор на сектор „Актьорство за драматичен театър“
в катедра „Естетическо възпитание“, Педагогически факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

Гражданско образование

Демокрация. Избори. Избирателно право

1. Древногръцкият философ, учен и мислител Аристотел, считан за един от най-големите гении на Античността, в своето известно произведение „Политика“ изучава държавния строй, строежа на държавата и организацията на властта и ги класифицира според критерия колко хора са носители на решаващата власт в държавата. Според него, **когато властта се осъществява в общ интерес**, могат да се очертаят три основни форми:

- Монокрация – господство на един;
- Аристокрация – господство на малцина, на отбраните, на най-добрите;
- Демокрация – господство на народа или народовластие.

Съществуват различни дефиниции за конкретното съдържание на демокрацията, но още от Античността се смята, че равенството и свободата са нейни съществени характеристики. Проява на тези принципи са равенството на всички граждани пред закона и равният достъп до властта. Ядрото на демокрацията се състои в това, че народът се счита за първичния източник на властта в държавата. Народът, а следователно и всеки един гражданин като част от него, е притежател и носител на цялата държавна власт, което означава, че демокрацията предполага равнопоставено участие на всички в управлението на държавата. Широка известност са добили думите на американския президент Ейбрахам Линкълн: „Управление от народа, за народа, чрез народа“, които са се превърнали в идеал на демократичната държава.

При демократичните форми на управление държавната власт принадлежи на народа, но възниква необходимостта от този статичен момент да бъде отделен другият, динамичният момент, свързан със самото упражняване на държавната власт. Според това дали народът сам взема решения, или народът бива представяван при вземане на важните решения от свои избраници, се говори за пряка и представителна демокрация.

2. Всеобщата декларация за правата на човека, приета от Общото събрание на ООН през 1948 г., в своя чл. 21 казва: „Всеки човек има право да участва в управлението на своята държава пряко или чрез свободно избрани представители“. После в същата разпоредба се добавя: „Волята на народа трябва да бъде основата на властта на правителството. Тази воля трябва да се изразява чрез периодични и действителни избори, при всеобщо, равно и тайно гласуване или чрез равностойна процедура, осигуряваща свобода на гласуването“.

Демократичната традиция в развитието на съвременните държави свързва възникването на отношението на „представителството“ с произвеждането на избори. Изборите се приемат като основна форма на участие на гражданите в демократичния политически процес. Тяхната цел е да се даде възможност на народа да изразява своята воля и да избира собствените си представители, а те да говорят и действат от негово име. Публичната власт се осъществява от представители, които действат от името на представяваните. В този смисъл изборите са свързващото звено между гражданското общество и политическата държава. Изборите са начин за предоставяне на власт, основан върху гласуване от страна на гражданите. Посредством изборите волеизявлението на гражданите се преобразува в публична власт. В условията на демокрация изборите са първичната основа на всяка легитимна власт.

Рубриката води доц. д-р Христо Паунов – омбудсман на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

В съвременното гражданско общество изборите се възприемат като сърцевина на демократичната политика. Благодарение на тях едни или други политически партии (коалиции) и отделни личности идват на власт и съответно си отиват от нея. Модерната демокрация трудно би могла да съществува без политическите партии, които са посредниците между гражданското общество и публичната власт. Партиите (и коалициите от партии) дават възможността на избирателите да направят премислен и осъзнат избор в полза на една или друга политическа платформа или на съответните личности.

3. Изборите като част от основните механизми на представителната демокрация са и техниката, чрез която се избира едно лице или няколко лица измежду множество кандидати. Самият избор, който прави всеки един от нас, е акт на пряко демократично волеизявление, което при определени условия ще легитимира държавното управление.

В своята същност изборът е волеизявление, което е направено по надлежния ред. То съчетава в себе си два момента:

– Интелектуалния момент – разбирането на свойството и значението на това, което правим; осъзнаването на това, което ни се предлага на „политическия пазар“, и избирането на конкретна политическа платформа, която отговаря на нашите искания за развитието и управлението на обществото и държавата – или най-много се доближава до тях;

– Волевият момент – да можем да ръководим постъпките си, в случая – да отидем в изборния ден до нашата избирателна секция и да „пуснем гласа си“ посредством бюлетината в изборната урна; тоест да извършим едно активно фактическо действие, каквото представлява самото гласуване.

Интелектуалният и волевият момент са свързани помежду си и взаимно се проникват. И по този начин, когато се съберат известен брой еднакви волеизявления, т.е. еднакви гласове, се приема, че се изразява волята на избирателното тяло, и така направеното волеизявление придобива задължителната сила на акт на власт. Затова изборите представляват организационното средство за фактическо осъществяване на политическото представителство. Те са решаващият акт на демократичното волеообразуване у народа, който притежава цялата власт.

4. Конституцията на Република България в своя чл. 1, ал. 2 прогласява: „Цялата власт в държавата произтича от народа. Тя се осъществява от него непосредствено и чрез органите, предвидени в тази Конституция“. В този текст се установяват два основни принципа, които са свързани с изборите – демократичният и представителният.

„Гражданите, навършили 18 години, с изключение на поставените под запрещение и изтърпяващите наказание лишаване от свобода, имат право да избират държавни и местни органи и да участват в допитвания до народа“ – това гласи чл. 42, ал. 1 от основния ни закон. Тази разпоредба урежда т. нар. **активно избирателно право** – това е правото на гражданина да избира, т.е. той да бъде избирател. Освен него съществува и т.нар. **пасивно избирателно право** – това е правото на гражданина (при условие че отговаря на определени в Конституцията и закона условия) да бъде избран, т.е. да е кандидат за публична държавна длъжност, която се заема по пътя на изборите.

Правото да избираш и да бъдеш избран, е едно от основните конституционни права на гражданина. Конституцията на Република България и действащият в момента Изборен кодекс посочват кои са основните характеристики на избирателното право. Изборите се произвеждат въз основа на **всеобщо, равно и пряко** избирател-

Успешно завърши първият етап от ваксинирането на преподавателите и служителите в университета

С близо 130 преподаватели и служители в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ стартира ваксинирането на академичния състав и административните отдели на пловдивската алма матер. Първата вълна на имунизацията протече в две лечебни заведения – УМБАЛ „Пловдив“ АД и МБАЛ „Пловдив“ към ВМА, с ваксината „Astra Zeneka“ по предварително разпределение в периода 22.02.2021 г. – 9.03.2021 г.

Представителите на деветте факултета и служителите на университета се възползваха от предоставената възможност да демонстрират не само безусловната си подкрепа към науката като основен инструмент за противодействие на заболяването, но и да се погрижат за собственото си здраве с мисъл за останалите и с желание за еднозначно преминаване към така очакваната традиционна нормалност на професионално и човешко общуване.

В своеобразен флагман на кампанията в Пловдивския университет и категоричен личен пример за колегите се превърна проф. д-р Невена Милева, декан на Физико-технологичния факултет, първа изготвила и предоставила списъците с желаещите да се имунизират срещу Covid-19.

Приключи безпроблемно и ваксинирането на преподавателите и служителите от филиалите на университета в гр. Кърджали и гр. Смолян, където

грижата за плавното протичане на процеса бе поета от местните РЗИ и ръководствата на филиалите.

Ръководството на Пловдивския университет изразява сърдечни благодарности към ръководителите на двете болници – д-р Динчо Генов и полковник д-р Ангел Гозманов, към д-р Костадинов, ръководител на екипа на УМБАЛ „Пловдив“ към ВМА (Военна болница), към главната сестра на УМБАЛ „Пловдив“ АД – Елена Симеонова, и медицинските специалисти на екипите на двете лечебни заведения за високото чувство на отговорност, за безупречната организация и бързата реализация на поставянето на първата доза от ваксината „Astra Zeneka“, но най-вече – за неподправената загриженост за всеки индивидуално.

Всичко това не би било факт без навременната намеса и активната координация между отделните институции и РЗИ – Пловдив, в лицето на д-р Троянчева и д-р Димчева, РЗИ – Смолян, и РЗИ – Кърджали, както и без вътрешноуниверситетската организация, в която се включиха всички секретари на факултети, катедри и координаторите Анастасия Кехайова, Владислава Митева и Светлана Попчева.

Имунизирането с други видове ваксини, съобразени с индивидуалното здравословно състояние на университетските преподаватели и служители, ще продължи през април в съответствие с държавните разпоредби.

Преподаватели и студенти от ПУ направиха по случай Благовещение дарение за социално слаби хора

На 27 март 2021 година в условията на ограниченията, наложени от епидемиологичната обстановка, бяха раздадени хуманитарни пакети с трайни хранителни продукти и предпазни средства на социално слаби пловдивчани с доходи под линията на бедност, обхванати от различни общински социални услуги и проекти.

Преподаватели и студенти от катедра „Теология“ при Пловдивския университет по повод на светлия православен празник Благовещение чрез дарение на лични средства направиха възможно закупуването и предоставянето на материална хуманитарна помощ в периода на великия пост на няколко души с различна етническа и религиозна принадлежност в град Пловдив.

Хуманитарната акция е първата в подкрепа на договора за сътрудничество между Дирекция „Социални дейности“ към Община Пловдив и катедра „Теология“ на Философско-историческия факултет на Пловдивския университет, подписан на 24.07.2020 г. от ресорния заместник-кмет по социални дейности и ръководителя на катедрата. Дейностите, по които Община Пловдив и катедра „Теология“ ще си партнират, са свързани с обмен и съвместни инициативи в областта на обучението на студенти и квалификацията на преподавателите. В това число влизат провеждане на студентски стажове и други извънучебни форми в социални институции и услуги за деца и пълнолетни лица на територията на Община Пловдив; участие в доброволчески инициативи и мероприятия с хуманитарен характер; провеждане на студентски практики в сферата на социалната политика; организиране на съвместни конференции и семинари; сътрудничество при реализирането на специфични услуги и др.

➡ От стр. 16

но право с **тайно гласуване** и осигуряват свободно изразяване на волята на избирателите. Тези характеристики са се наложили като класически стандарти, в съответствие с които се формира изборното право и се развива демократичният изборен процес.

Всеобщото избирателно право е такова право, което не е ограничено от никакви цензове, свързани с имущество, образование, професионална дейност, религиозна принадлежност и др. В съвременната политическа демокрация всеобщото избирателно право е важен фундамент на демократичното управление.

Равното избирателно право означава, че всеки избирател има един глас (за съответния вид избор), като неговият глас трябва да бъде равен на гласа на всеки друг избирател. Това означава, че гласовете на отделните избиратели трябва да имат еднаква „тежест“ с оглед на определянето на крайния резултат от изборите.

Прякото избирателно право намира израз в това, че избирателите непосредствено (директно) гласуват за кандидатите, които се състезават за заемането на едни или други изборни длъжности. То предполага лично гласуване от страна на избирателите, което пък е гаранция за автентичността на тяхната воля. Като класиче-

Демокрация. Избори. Избирателно право

ски пример за непреки избори може да се посочи начинът, по който държавният глава в САЩ заема длъжността си.

Тайното гласуване е една от основополагащите характеристики на избирателното право. То намира израз в запазването на анонимността на волеизявлението на избирателя. Това означава, че на законово ниво трябва да бъдат уредени достатъчно гаранции за избирателя, че ще остане тайна за кого той е дал гласа си. Тайното гласуване е международно установен стандарт за свобода и демократичност на изборите.

5. В сега действащия Изборен кодекс се съдържа разпоредбата, че гласуването е задължително, извършва се лично от избирателя и представлява изпълнение на гражданския му дълг. Към днешна дата в изборното законодателство не съществуват санкции, ако гражданинът не упражни активното си избирателно право. Тук обаче трябва да се посочи, че именно изборите са актът, чрез който народът упълномощава излъчените от него представители да осъществяват едни или други функции на публичната власт. Чрез изборите управляваните имат и възможността да сменят управляващите по закон, цивилизован, мирен и демократичен начин. И за да може въобще демократичната държава „да се случва“, избирателното право е право, което трябва да бъде упражнявано.

Сравнителен анализ на някои моменти от „Житие на Петка Търновска“ и „Житие на света Петка-Параскева“ от Евтимий Търновски

Николета ИЛИЕВА

Параскева Епиватска, или Петка Търновска, е християнска светица, родом от Византия, прекарала дните си в отшелническо и възлюбил аскетичния начин на живот. С пренасянето на мощите ѝ в българската столица се цели изграждането на нов култ, който да даде на народа чувство за закрила. Култът към св. Петка, а и към редица други търновски светци, чиито мощи са пренесени в Търново през Втората българска държава, има важно значение за формирането на собствен български пантеон, който по-късно става общославянски и води до превръщането на новата столица в религиозен и политически център. Св. Петка е малко позната византийска светица и няма много сведения и текстове за нея. Затова и в българските земи се пишат творби, които да съответстват на целите на църквата и владетелите през XIV век. В това отношение Евтимий Търновски е знакова личност. Той създава текстове, подчинени на принципа на исихазма и така налага идеологията си. В частност култът към св. Петка замества този към Света Богородица в Константинопол. Така както Богородица се смята за защитница и покровителка на столицата, така и св. Петка поема тази роля на българска земя.

Житието на св. Петка от Евтимий е написано по нормите и принципите на исихазма. Докато старото житие на светицата е лаконично и сбито, непритежаващо особена художествена изразителност, то Евтимиевото житие изобилства от изразни средства, словото е украсено до пълна изящност, за да отговаря на светостта на св. Петка и да осъществи правилното ѝ почитане.

Евтимий е добавил увод в житието си, който в по-стария агиографски текст липсва. В това обширно въведение е изказана мотивацията за написването на житийния текст, а именно да се съхрани паметта на светците, да се почитат техните дела, да се представи достоен модел за поведение на добрите християни. Те трябва да следват примера на достойните светли личности и така ще успеят да достигнат до Бог. Тук Евтимий използва едно разгърнато сравнение, с което аргументира нуждата от подробно и изчерпателно описание на живота и делата на божията угодница, св. Петка. Така хората ще изпълнят душите си с нейната памет, тя ще ги закриля „подобно на майка“ и напътства „към доброта и блаженство“. В рамките на това въведение Евтимий използва риторични въпроси, с които възхвалява светицата, и стига до извода, че „тази преподобна по нищо не отстъпва от древните и знаменити светци“. Поради нейната закрилническа и лечителна сила тя трябва да бъде почитана подобаващо.

Епизодите, които присъстват и в двете жития, са изградени по различен начин. В старото житие е загатнато, че Петка е „дъщеря на благоверни родители“, а в Евтимиевото разказът за семейството е по-детайлен. Споменава се братът на светицата, Евтимий Мадитски, епископ, който също като нея се слави с „чудотворност“, с „дивни чудеса и деяния“. Най-съществения детайл, добавен от Евтимий Търновски, е характеристиката на родителите на пресветата. Те са „благочестиви и живееха неотклонно според всички божии заповеди и целия си живот красяха с милостини и благотворения“. Именно със своята нравствена извисеност и християнска мъдрост те възпитават и напътстват дъщеря си, като така предопределят житейския ѝ избор: „Като родиха тази добра

и чиста гълъбича Христова, те я възпитаха в същия дух“, „добре и без съблазн я напътиха в божия закон“. В семейство на добри християни тя ще последва примера на родителите си и не само това – сякаш е богоизбрана да последва Христос, родена е „добра и чиста гълъбича Христова“. Още отпреди да се роди, е отредена съдбата ѝ, а семейната среда само я насочва по пътя, който трябва да извърви, за да достигне до Бога, до вечното блаженство.

И в двете жития е описан отшелническият живот на светицата. Тя прекарва дните си в усамотение, отдадена на молитви, безмълвие, „на пост и бдение“. Отново житието на Евтимий се оказва доста по-подробно. Образът на Петка Търновска тук е идеализиран: тя, „подражавайки на живота на боговицеца Илия, с нищо тя не

отстъпваше или, най-право е да се рече, във всичко тя подражаваше на живота на Кръстителя: измъчваше се чрез пост и бдение, хранеше се с пустинни растения – и то оскъдно и лошо; изтощаваше се от студ и зной и само към едината, всемогъщата [бога] поглеждаше, да опази той покоя на сърцето ѝ от малодушие и буря“. Сравняването на светицата с пророк Илия и продължителя на делото му Йоан Предтеча е показателно, защото и двамата са почитани и се славят с аскетичен и отшелнически начин на живот. Многократното повторение на изречения, започващи с „кой“ и „там“, създава вътрешен ритъм

Икона на Патриарх Евтимий

Икона на св. Петка

на текста и засилва емоционалното въздействие в наративната част на житието на Евтимий. Тук е описана и битката между дявола и св. Петка. Дяволът е представен като „мисленя Голиат“ и змията – символ на изкушението и греха. Изключително умело е изобразена мислената битка между тях. Сатаната „с празни мисли и привидения; много пъти дори се превръщаше на различни зверове“, а мъдрата жена, „като снабди с мъжки разум женската си природа, всички дяволски козни тя разваляше като някоя паяжина“. Евтимий прави препратка към библейските текстове, като обвързва образа на дявола с гиганта Голиат, а този на светицата – със славния герой цар Давид, убил Голиат с прашка. Светицата остава вярна на Бог и „подобно на някоя лоша птица тежко поваляше и стъпкваше змията, която в злобата си много се хвалеше“.

Епизодът, разказващ за събитията около кончината на пресветата, присъства и в двете жития. В старото житие с няколко думи е предадено как тя предсеща смъртта си, отива в Константинопол, за да посети свещените места там, и се връща в родината си Каликратия, за да приеме „почестите на небесния венец“. При Евтимий тя не предсеща смъртта си, а разбира за нея от „божествено видение: един светъл юноша ѝ се явява, като ѝ казва така: „Напусни пустинята и се завърни в родното си място, защото за тебе е прилично там да оставиш тялото си на земята, а духа си да пренесеш в небесните селения“. Уточнено е, че след като напуска света на усамотението и безмълвието, тя пребивава в „прекрасния храм на божие слово [„Св. София“ в Цариград]“. И в Константинопол, и в родния си град Епиват живее почитено и достойно: „Красеше се с пост и бдение и непрестанно беседваше само със себе си“. Предсмъртната молитва на светицата в Евтимиевото житие е силно въздействаща, своеобразна емоционална кулминация: „Владико човеколюбче, не изоставяй мене, твоята убога рабиня, която заради твоеото пресвето име всичко напусна и тръгна след тебе! Всещедри Господи, и

Дамите от поделение „Научнопроектна дейност“ отбелязаха Осми март, като се включиха в инициативата „Засади дърво – създай живот“

„Ако искаш да чуеш песента на птичка, не купуваш клетка – засади дърво!“

Земята има нужда от нашата помощ.

Засаждането на дървета е едно от най-ползотворните неща, които можем да направим за планетата, като оставим следа и допринесем за опазване и облагородяване на околната среда.

Дърветата са „белите дробове“ на планетата. Те произвеждат част от жизненоважния за всеки жив организъм кислород, помагат в борбата с глобалното затопляне, образуват биомаса, която служи за храна на много организми, спасяват хората от горещина и силно слънце, осигуряват подслон и доказано правят хората по-спокойни и здрави.

С присъединяване към инициативата на кмета на район „Тракия“ – Костадин Димитров, поделение „Научнопроектна дейност“ към Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, с любезното съдействие на еколози от района подкрепи каузата за създаване на по-зелено, по-красиво и привлекателно място за живеене.

Маргарита ЯНЕВА

На дамите от НПД пожелаваме посадените от тях дървета да пораснат толкова, колкото е висок авторитетът на екипа

➔ **От стр. 18**

Сравнителен анализ...

сега заповядай на мирния ангел

тихо да приеме убогата ми душа, а възшествието ми да не бъде възпрепятствано от нечистите, скверни и лукави бесове! Сподоби ме със смелост, за да застана пред твоя страшен престол, защото ти си благословен вовеки веков, амин!“

Житието на Евтимий не е просто и само житие, а съдържа и елементи на други жанрове, като риторически текст и в частност, похвално слово. Това най-много си проличава по тържествения тон след наративната част ритмизираната възхвала, постигната чрез анафората „Облажавам“, завършека на текста с финална молитва, отправена към светицата.

В старото житие не се наблюдава тази особена красота и изящество на словото, която е постигната от Евтимий. Украсеното слово се свързва със стила „плетение словес“, характерен за исихастите. Високият стил се обуславя от сложна лексика, използване на множество изразни средства и образи, натоварени с много значения, защото според схващанията на исихазма така заслужава да се пише за светците – „по достойнство“, и така се постига божие познание и истина. Езикът е изпъстрен от изключителен брой изразни средства, сред които хиперболата „озари всички земни краища“ идеализира представата за светицата, която дарява с божествена светлина целия човешки род.

Върхна точка на красотата на Евтимиевото слово се постига, когато той мислено посреща светицата, и в молитвата за закрила, която е особено емоционално въздействаща. За него преподобната е „по-велика от всички земни дарове“, „скъпоценно скровище“, „гореща застъпница на всички, които идват при ковчег на твоите мощи“. Тук проличава колко важни са били мощите за средновековния християнин – те закрилят и защитават, дават лечение и прозрение.

В Евтимиевото житие образът на св. Петка има няколко значения. Тя е наречена „девствена похвало“ и „крин в сред тръне“, които внушават абсолютна телесна и душевна чистота. Евтимий гради образа на светицата в аналог със Света Богородица, което се свързва и с образа на Христовата невеста, мъченица или отшелница, посветила се изцяло на Бог. Света Петка, „подобно на майка“ и „от любов към Христа... ще отнеме нашата детска безсловесност, а ще придаде сила на усърдието ни и ще ни напътства към доброта и блаженство“, тя „презря всичките хубости на света, а себе си обрече за съпруга на небесния жених“. Евтимий прави препратка със старозаветната книга Песен на песните, като я осмисля по начина, който му е нужен. Творбата се свързва именно с ирационалното познание, с Богородица и пълната ѝ отдаденост на Бога. Света Петка постоянно е сравнявана с Божията майка: „тази преподобна майка“; символите

„пристанище“ и „ковчег“ също се асоциират с образа на Христовата майка. Показателен е и

епизодът, в който светицата отправя молитва към Богородица за надежда и наставничество по житейския си път.

Царската тема е застъпена и в двете жития, но в житието на Евтимий освен обстоятелството описание на пренасянето на мощите се възвеличават царската святост и сила. Владетелските персонажи са постоянни в текстовете на Евтимий и особено в житийните. Чрез тях той дава образец какъв трябва да бъде един владетел, а именно благочестив, добър християнин, да го привлича аскетичният начин на живот. Включването на тази тема има скрита наставническа функция, както и похвала, защото самият Евтимий е съветник и пряко влияе на Иван Шишман, което реализира и идеите на политическия исихазъм, че влиянието на църквата трябва да доминира над светската власт. Разказът за цар Иван Асен от Евтимий го обрисова като могъщ, благочестив, ревностен християнин, отговорен за пренасянето на мощите в столицата Търново. Пресъздаден е и моментът, когато мощите са посрещнати в столицата: „Когато пък я донесоха, положи я в царската църква, където лежи и до ден днешен, давайки различни изцеления на онези, които с вяра и любов се притичат към нейния славен ковчег“.

За исихастите деянията и виденията са много важни за достигането им до Бога. В текста на Евтимий те са многократно споменати и вплетени в общия смисъл. Деянията са всички действия, отдаляващи светицата от земния живот, а именно отказ от всякакви удоволствия, отдаване на пост и молитва, които тя извършва през цялото време. А щом се отдаде на пълно усамотение, на безмълвие, на съзерцание, светицата непрестанно се моли и така получава видения от Бога: „чрез деянието тя се домогна до върха на видението и като си красеше живота словом и делом...“. Исихастите вярват, че по този начин се постига единение с Бога, виждайки Божествената светлина и истина.

Евтимий Търновски е не само патриарх и исихаст, той е и новатор по отношение на книжовността през Средновековието. Освен със своите реформи на езика и богослужебните текстове, е известен и с изявения си жив, емоционален писателски стил и ораторско майсторство. Гради завършени, съвършени текстове откъм образи, композиция и похвати. Не по-малко славна и запомняща се е ролята му на духовен водач, закрилник и опора на народа по време на обсадата на Търново от османците. Затова и ще остане трайно в съзнанието на българина като изключителна личност не само в християнски, но и в обществен аспект. Чрез творбите си, посветени на светци, той създава устойчиви култове, които след завладяването на България се разпространяват и по Балканите, оставяйки многовековна християнска традиция, почитана и до днес.

Първата българска дипломирана лекарка

Д-р Тота Венкова: възрожденски пример за доброта и човеколюбие

Ангел ЗЛАТКОВ

И днес на ъгъла между улиците „Солунска“ и „Христо Ботев“ в столицата стои автентичната ѝ къща, на чийто мансарден етаж първата българска лекарка Тота Венкова е приютявала бедни жени, родилки. В продължение на десетилетие тя обучава своите млади сънароднички на акушерство, същевременно давайки им личен пример най-вече за човечност и доброта. На 8 март 2021 г. си спомнихме за родената в Габрово възрожденка с признателност и благодарност. Д-р Венкова завещава цялото си имущество на народа и се нарежда между най-щедрите дарители в българската история.

В Габрово

Бъдещата лекарка Теодора Венкова е родена в разгара на Кримската война през пролетта на 1855 г. във възрожденския град Габрово в семейството на Мария и Венко Чехларови. Още от малка по стара традиция тя се включва в издръжката на семейството, като помага на своите родители – баща ѝ е майстор на емени (плитки кожени обувки с остър нос и без ток). На крехка възраст младото момиче остава сирак, но е прието от своята по-голяма сестра Радка и заживява в нейния дом.

По това време старопланинското градче е един от основните центрове на модерното българско възрожденско образование – младежи и девойки от цялата страна се стичат в неговите училища, за да се докоснат до красотата на знанието. Благодарение на грижовността на сестра си Теодора посещава начално училище, където нейният бистър ум и ученолюбие правят впечатление на габровската общественост. Така през 1871 г. тя получава стипендия от женското благотворително дружество „Майчина грижа“, с която две години по-късно завършва Главното девическо училище в града с отличен успех. Според условието на стипендията след приключването на образованието си стипендиантите трябва да постъпят като учители, където им се посочи, за да се наредят сред хилядите български възрожденци, строители на модерното българско общество. Така през 1873 година тя е назначена за учителка в Главното девическо училище, където има възможността да работи с една от най-известните и влиятелни български учители по онова време – Анастасия Тошева, майка на прославения генерал Стефан Тошев.

По пътя на медицината

По време на Априлското въстание габровските училища са затворени, а жителите на града заедно с останалата част от българския народ преживяват тежките последици след потушаването на бунта. След избухването на Руско-турската война и преминаването на руската армия отвъд Дунав всички училища в Габрово са превърнати във временни болници, а учителките помагат на ранените войници. Теодора изпълнява съвестно своя дълг, а талантът ѝ е забелязан от намиращите се в града руски военни лекари, които я насърчават след войната да продължи своето образование. В края на 1878 година тя получава

Д-р Тота Венкова

стипендия от Санктпетербургското дамско благотворително дружество и благодарение на нея заминава за руската столица, където започва да следва медицина.

Животът в големия северен град не е лесен за младата българка и много скоро вследствие на суровия климат тя получава тежко белодробно заболяване и е принудена да се завърне във вече свободното Княжество България. След като възстановява своите сили, тя изяснява желание да довърши обучението си, за което подава молба до Министерството на народното просвещение. Чувствайки нуждата от образовани млади българи, които да изградят институциите на новата държава, министърът разпорежда нужната финансова помощ да бъде осигурена.

Теодора се дипломира в Петербург през 1886 година и се връща в родината си, където постъпва на работа в болницата в град Русе. Младата лекарка през този период често сменя заведенията, в които

работи, за да обогати своите знания и умения. Жаждата за развитие я провокират отново да замине за Руската империя, където специализира вътрешни и детски болести, след което завършва и курс по акушерство и гинекология във Виена – столицата на Австро-Унгария. Това я превръща в един от най-добре подготвените медицински специалисти в княжеството и провокира у нея желание да предаде своите знания и умения на по-младите момичета. Теодора е сред основателите и първите преподаватели в създадените Акушерски курсове към Александровската болница в София, а през 1899 г. е назначена като училищен лекар при Софийската девическа гимназия. Възпитана във възрожденския дух на взаимопомощ и доброта, тя открива в собствения си дом на ул. „Солунска“ кабинет за безплатна женска консултация, където намират помощ много бедни и изоставени жени. Но тя е много повече от лекар, за нея Петър Колев споделя: „Скромна, тиха, милозлива и всякога сърдечна, тя вървяла неотстъпно и безшумно по своя път да стопля сърцата на безутешните и да облекчава страданията и болките. В това отношение тя беше еднакво лекар на организма и душата на страдащия“.

Същевременно вече известната и влиятелна лекарка не забравя помощта, която ѝ е оказана от семейството на по-голямата ѝ сестра след смъртта на родителите им. Тя съдейства на децата на своята сестра да получат добро образование и ги напътства по време на жизнения им път. Племенникът ѝ Иван Миневски завършва естествена история в Софийския университет и специализира в Гренобъл, като междувременно участва и в трите войни за национално обединение като капитан, получавайки орден „Св. Александър“. След войните той става инициатор на първото в България честване на Деня на детето и създава благотворителна организация за поддържане на детски трапезарии в столицата.

По време на войните за национално обединение здравето на Теодора се влошава и на 23 декември 1921 г. видната българска общественичка почива на 65-годишна възраст. До края на дните си тя помага на хилядите нуждаещи се от помощ жени и деца в следвоенна България, а малко преди смъртта си написва и

Студентски литературен конкурс

Вестник „Пловдивски университет“ обявява конкурс за:

- ПОЕЗИЯ – до пет стихотворения;
- ПРОЗА – до три разказа.

В конкурса могат да участват всички студенти и докторанти от ПУ.

За всеки от двата раздела ще бъдат раздадени съответно по три награди. Материалите трябва да бъдат напечатани (на тях да са написани трите имена на студента, специалността

и курсът, факултетен номер, e-mail и телефон за връзка).

Краен срок за получаване на творбите е 30 април 2021 година. Текстовете могат да бъдат изпратени по пощата на адрес: 4000 Пловдив, ул. „Цар Асен“ № 24, в. „Пловдивски университет“, или на единия от следните два мейла: vestnik_ru@abv.bg / tiliotilev@uni-plovdiv.bg

За отчитането на резултатите и връчването на наградите ще има допълнителна информация.

Понеже Тя не е „нещо“, което се иска и се дава „просто така“ – някак нехайно... (тогава дори би представлявала обидна за Небесата), но не е и „нещо“, което обича да бъде обличано в гръмки слова... Или пък да се суетим излишно

около нея. Същността, красотата, съвършенството ѝ се таят в детската простота, с която се върши, в смирения ѝ характер. Понеже е Божествен, възраждащ акт, Тя трябва да бъде премисляна дълго (и преди, а и след събдването ѝ), да бъде раждана и изстрадвана най-вече там – в сърцевините ни... Там, където Бог тупти и говори ясно и където всъщност нищо дяволско не може да припари. (В мислите може, ала в самите дълбини на сърцето – НЕ!) ТАМ е възхитително да я получим и от ТАМ е възхитително да я дадем! Понеже Тя – Прошката – е съзидателна сила. Светла сила, която е способна да изгражда разрушените мостове и да преобръща скръбта в радост. Да поправя онова, което ни отдалечава едни от други (и главно от Бога), а именно прегрешенията, да ни променя положител-

ПРОШКАТА

Силвия КОЛЕВА*

но, да ни одухотворява и сближава... Отново. И още повече. Нейният взор стига далеч отвъд гордостта. Нейната природа се извисява много над тази на егото. Тя ухае на благодат. Тя е сред най-прекрасните дарове! Затова нека... Дано с Нея, с „осъществяването ѝ наистина“ да завърши настоящата седмица, за да започнат още в същия миг опитите за задълбочен размисъл върху онези

*„Четиридесет изгреви и залежи,
посрещнати в пустинята на времето,
отричащи лукавите съблазни,
вглъбени в тишината съвършена...“*

...за да започне още в същия миг подготовката за Чудото на чудесата и най-точно – за Възкресение.

И в края на тези си разсъждения ще споделя стихотворението си „Прошка“, враждайки в това сияйна надежда, че написаното с искреност и вяра не просто остава, а и се събдва...

Д-р Тота Венкова: възрожденски пример за доброта и човеколюбие

➤ От стр. 20

своето завещание, с което оставя цялото си имущество от над 1 милион лева в полза на своите сънародници, с които се подпомагат Габровското училище и Софийският университет, а към Искрецкия санаториум са подготвени 40 легла за лечение на болни от туберкулоза деца.

За Тота Венкова през 1963 г. българската историчка Вера Мутафчиева пише: „В себеотрицанието и упоритото трудолюбие на своята дъщеря и възпитаница Габрово сякаш е отразило целия си дух, своите просветни стремежи, своето свободолюбие – цялата онази липса на задържащи предразсъдъци, които десетилетия след края на турското робство продължават да сковават българката в една друго робство“.

Споменът за видната възрожденска българка се запазва дори и по време на комунистическия режим,

като през 1985 г. се заражда идеята за пренасянето на тленните ѝ останки в нейния роден град. Замисълът се осъществява едно десетилетие по-късно. В продължение на три дни мощите на Тота Венкова остават в църквата „Света Троица“, а храмът постоянно се пълни с габровци. Отелото се отслужва от четирима свещеници, литийното шествие тръгва от мястото, където Тота е учила като дете. „По пътя през целия град се присъединяват още и още хора, които искат да бъдат съпричастни на събитието“, спомня си д-р Петър Цончев.

На 12 май 2005 г. по случай 150 години от нейното рождение тя е обявена за почетен гражданин на Габрово. В Регионалния исторически музей в града и до днес могат да се видят вещи, които са били притежание на д-р Венкова, сред които и подарък – покривка от първата жена, чието дете е изродила.

Текстът е публикуван в MOVE.BG

ПРОШКА

Изгрява ден, спокоен като храм.
Човекът за нелесен път се готви.
Самичък ще върви от тук дотам,
където с ближните е бил самотен.
И моста разрушен ще изгради –
по него мълчалив, смирен ще мине.
От мъката си радост ще роди,
от своята молитва – нова сила.
Нощта умира и възкръсва ден.
В прегръдките му хляб замесва мама.
И аз замесвам с вяра пътя в мен,
облегната на татковото рамо.
Прощават ми. Прощавам. Някой друг
за прошка тръгва. Има много време.
Да закъснее с миг от там дотук,
ще го изчака цялата вселена.
Сред себе си човекът знае как
да взема връх над всяко мъчно бreme
и път към брата свой да дири пак,
и все по-чист към него да поема.

С простеното по-леко се върви.
Натаък ще се трупя и забравя.
Но тази истина ще ни крепи,
че всъщност Бог в сърцата ни прощава.

* В миналогодишния конкурс на вестник „Пловдивски университет“ Силвия Колева беше отличена с поощрителна награда.

Размисли по случай световния ден на водата

Доц. д-р Атанас ВЛАДИКОВ

Поводът да напиша настоящия материал за вестник „Пловдивски университет“, е обявеният от ООН „Световен ден на водата“, който се отбелязва всяка година на 22 март. Във връзка с отбелязването на този ден международната общност под егидата на ООН проведе онлайн Генерална асамблея на високо равнище, за да набележи основните предизвикателства пред човечеството, отнасящи се до използването на водата.

Обнадеждаващата новина от Ню Йорк по този повод е, че глобалните фактори на голямата политическа сцена започват да преподреждат световния ред с основен фокус – решаването на водния проблем. Те се договориха за пръв път от 1977 г. страните да се подготвят, да зададат своите приоритети и да организират първата глобална конференция по повод на водата след две години – през март 2023 г. Впрочем за това ниво на организация на международната общност срокът от две години за подготовка е твърде кратък, което означава, че светът е на прага на нова глобална криза – кризата с водата. Очевидно е, че Ковид-19 е по-малкият проблем за глобалната общност, защото той е преодолим в обозримо бъдеще, има разработени ваксини и е въпрос на взимането на технологични, технически и организационни решения. Нещо повече, финансовият ресурс за решаването на проблема Ковид-19 е осигурен, докато за решаването на водния проблем – реални оценки за състоянието на водата на нашата планета, все още липсват.

От изказването на председателя на 75-ата сесия на Общото събрание на ООН по повод на въпроса за водата – Негово превъзходителство Волкан Бозкир – става ясно, че към момента около 2,2 млрд. души от планетата Земя, или почти една трета от световното население, нямат достъп до питейна вода. Освен това около 4,2 млрд. души от населението на планетата нямат осигурен дори санитарен минимум от водни ресурси да посрещат своите битови нужди. Нещо повече, около 2 млрд. души живеят на планетата, без да имат тоалетна, а около 3 млрд. души нямат никакви условия и съоръжения за ежедневно миене на ръце.

Н. Пр. В. Бозкир определя днешното състояние на света като „глобален морален провал“, защото при наличието на толкова много технологични решения милиарди хора по земята нямат достъп до чиста питейна вода и до възможност за поддържане на най-елементарна хигиена.

Водата е в основата на живота и всички екосистеми и сектори на световната икономика зависят от осигуряването на воден ресурс. На практика всичко на тази планета зависи от водата – за да се формират устойчиви екосистеми и устойчиви икономически системи. В този смисъл е и желанието на международната общност да се изпълнят заложените в План/2030 цели за постигане на устойчиво решение на водния проблем.

Нещо повече, в условията на Ковид-19 милиарди хора нямат достъп и към момента, и в обозримо бъдеще няма да имат достъп до чиста вода, която пряко касае тяхното здраве и цялата система за организация за изхранване на световното население, при условие че към момента има много иновации и възможности тези проблеми да бъдат решени.

В допълнение към изброените проблеми за водата на мен като специалист по въпросите на международните икономически отношения ми е известно още, че към момента около 90% от световните запаси на риба са или подложени на свръхулов, или са напълно изловени, а най-горният повърхностен слой на почвата, който е полезен за хранителната система на човека и животинския свят, е сериозно увреден.

Настоящите икономически модели на потребление изчерпват планетарния ресурс и нанасят вредни ефекти върху биосферата и атмосферата. В подобна посока са и последните констатации на мозъчния тръст „Римски клуб“, публикувани и преведени на български език през 2018 година. Като си припомня, че на страните в ООН им трябваша 23 години, за да се споразумеят да подпишат през 1992 г. конвенцията за климата, се опасявам единствено решаването на водния въпрос на ниво ООН, отлагано почти 45 години, да не бъде твърде закъсняло за предотвратяване на настъпването на необратими природни процеси, които ще засегнат човечеството.

Натрупването на критична маса от нови технологии в резултат на съвременната наука създава сериозни предпоставки за разбиране и тълкуване на глобалните процеси по нов начин. Такъв пример са пробивите, акумулирани в полето на синтетичната биология, с помощта на която могат да се създават вируси и бактерии с „дизайнерски“ характеристики, или пък научните постижения в геоинженерството, с помощта на които могат да се правят мащабни технологични промени на климата.

Изменението на биогеохимичния състав на планетата чрез промяна на характеристиките на водата в резултат на антропогенния фактор (човешки фактор) и непознаването на биогеографията като задължителен компонент от икономическата база за която и да е икономическа система на нашата планета провокира сериозни

алокации на финансови ресурси и интереси с едно натискане на „умните устройства“. Моего убеждение като икономист е, че борбата не само за разместването, преподреждането, но и дори създаването на „нови пазари“ благодарение на дигиталните технологии започва да замъглява, а в някои случаи – дори и да отнема реалния поглед на човека и способността му за критично мислене и самосъхранение.

Новите рискове, които Ковид-19 подсказва, че започват да стават част от нашето ежедневие, са свързани именно със загуба на биоразнообразието на планетата, сериозното химическо замърсяване, промените в глобалния хидрологичен цикъл, засушаването на огромни планетарни масиви навлизането на огромни количества азот и фосфор в биосферата, реките, езерата и океаните, както и повишаването на киселинността на водите. На мен ми се струва, че ако не се вземат спешни мерки, на всяко едно ниво от всеки един човек, може да се окаже, че всяка една риба или животно, което влиза в хранителната система на човека, е с нива на токсичност, по-високи от допустимите. Основни токсични химикали във водите, отговорни за увреждането на човешкото здраве в голям мащаб, са арсен, флуор, олово, селен, уран и др. под. Например при консумация на вода, в която има превишаване на допустимите норми на арсен, е установено, че се създават сериозни рискове за човешкото здраве, и по-конкретно, развитие на рак на белите дробове, рак на пикочния мехур, както и кожни лезии (различни неспецифични изменения или увреждания на кожата). Това налага предприемането на много сериозни аналитични епидемиологични изследвания, чрез които да се определи какви конкретни политики и мерки следва да се вземат, за да бъде даден воден басейн (река, езеро, водоем и др.) чист.

Без да искам да пророкувам, може да се окаже, че много скоро на бъдещите опаковки на хранителните продукти ще стоят дълги етикети, които ще показват не само съставките на дадена храна, но и нейните токсични елементи и нивата на токсичност, които са допустими – просто защото няма да остане чиста храна на нашата планета.

Н. Пр. Волкан Бозкир, председател на 75-та сесия на Общото събрание на ООН в Ню Йорк, САЩ. Темата на 18 март 2021 г. бе водата. Източник: unwater.org

Първи лекториум по академично правно писане

Докт. Йордан ПАНГЕВ

На 17.03.2021 г. се проведе първата от поредица онлайн срещи на Лекториума по академично писане. Проявата е организирана от Юридическия факултет (ЮФ) на Пловдивския университет. Замисляна да насърчи и подпомогне докторантите от ЮФ и неговите студенти, амбицирани да проведат своето първо правно научно изследване, проявата спонтанно прерасна в национална. Събитието премина при засилен интерес – на него присъстваха повече от 60 участници, включително студенти и докторанти от други специалности (като икономика) на университета, от ЮФ на други висши училища (ВУ) като СУ, ЮЗУ, както и от Института за държавата и правото (ИДП) на БАН. Интерес към срещата изявиха и хабилитирани преподаватели от други ВУ.

Срещата беше фокусирана върху особеностите на съставянето на текст на правно научно изследване. Разбираем беше акцентът върху изискванията към дисертационните трудове за придобиване на научна степен „доктор“ като по-големи по обем научни съчинения в сравнение със статиите и студиите. Изискванията към дисертациите се прилагат и спрямо по-малките по обем съчинения. Проявата се проведе в две части, с двама отделни лектори и модератор доц. д-р Ангел Шопов.

В първата част проф. д-р Дарина Зиновиева, преподавател и водещ изследовател по административно право и процес и по медицинско право в ЮФ на ПУ и ИДП, запозна участниците с изискванията към съдържанието на дисертационен труд. Освен законите изисквания (на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и на правилника за прилагането му) проф. Зиновиева сподели своя опит като дългогодишен член на научни журита. Тя обърна внимание и на изискванията, за които следят научните журита, макар и да не са изрично нормативно уредени, като установени от традиционната практика в областта на правните науки. Бяха представени примери от рецензии и ста-

новища на членове на научни журита, както и съдебна практика.

Проф. Зиновиева разгледа разбиранията за оригинален принос, за интердисциплинарност в областта на правото, за самостоятелност в научното изследване и др. Лекторът посочи дали има нормативно установени изисквания за обем и структура на труда, разкри етичните аспекти при писане на научен текст, както и отго-

вори на въпроса за мястото на статистическите данни в дисертациите по право (такива данни трябва да са слабо застъпени). Проф. Зиновиева обърна внимание и на начините за уместно ползване на съдебна практика, без това да прераства в самоцел и трупане на ненужен обем. В края на своето изложение тя разгледа плагиатството по смисъла на ЗРАСРБ и го сравни с плагиатството по Наказателния кодекс (НК). Лекторът даде съвети как при писане на научен труд авторът да се предпази от извършване на плагиатство.

Във втората част доц. д-р Христо Паунов, преподавател и изследовател по конституционно право в ЮФ на ПУ, с интереси в областта на меж-

дународното хуманитарно право и член на Националния съвет на БЧК, представи минималните национални изисквания за придобиване на научна степен „доктор по право“ съгласно със ЗРАСРБ и правилника за приложението му. Заедно с представянето лекторът даде множество съвети за спазването на тези изисквания. Доц. Паунов разясни на аудиторията понятията за статия и цитат, обърна внимание на установените стандарти за библиографско цитиране. С нагледни примери беше показано как се цитират различни произведения, български и чуждоезични – статии, книги, сборници.

След кратка дискусия първата среща на Лекториума приключи. Предвиденото за срещата време беше просрочено, но това не попречи на по-голямата част от аудиторията да я проследи от началото до края. По общо впечатление срещата беше изключително полезна, може би единствената от десетилетия проява от подобен род.

➔ От стр. 22

Размисли по случай...

Другият основен проблем

на глобално ниво е повишаването на концентрацията на населението в градовете през последните години и създаването на мегаградове с по няколко десетки милиона души в тях по всички точки на земното кълбо.

Това е сериозна предпоставка за много по-високи нива на замърсяване както на водите за битови нужди, така и на индустриалните води. Концентрацията на населението на едно място ускорява вредните ефекти върху човешкото здраве и икономиката (икономически екстерналности). И ако допреди години се приемаше за естествено във всяка една икономическа сделка – строителство на предприятия, изграждане на нов жилищен комплекс, строителство на промишлени зони и др. под. – да се занимават екологосъобразните индикатори на проекта, то днес това просто следва да бъде „категоричен императив“ на публичните власти както на национално, така и на европейско и на световно ниво. В тази връзка снабдяването с вода на гъстонаселените градове става и през механизма на бутилираните води, но някак си се забравя, че водата много често се опакова, складира и продава в пластмасови бутилки, които съдържат химикала ацеталдехид, който е много вреден за човешкото здраве. Проблемът се усложнява допълнително при консумацията на минерални води, защото във водата минералите се намират във формата на неорганични соли, например хлорити, фосфати, силицилати и др. под., а човешкият организъм може да разложи до 10% – 20% от тези неорганични соли, като останалите се натрупват в неговите органи и тъкани.

Предвид насложилите се негативни глобални тенденции след-

ва да се добавят и още няколко установени и публикувани факта, които касаят появата на

„модерни болести“ в условията на нашето съвремие. В доклада от 2018 година Римският клуб посочва, че 800 милиона души на планетата страдат от хроничен глад, около 300 милиона души страдат от диабет, тип – 2, а около 2 милиарда души са с наднормено тегло и силно затлъстели. Оказва се, че светът върви към придобиване на ново поколение болести, които няма нито да могат да бъдат предотвратени поради замърсената вода и увредения хидрологичен цикъл, нито пък ще могат да бъдат лекувани – отново поради липсата на чиста храна и чиста вода. От тази гледна точка изискванията към регулацията на фармацевтичните продукти ще стават още по-високи и световната медицина ще трябва да се ориентира към разработването на нови протоколи за работа, основани върху принципите на персонализираната медицина.

Ето защо за мен Световният ден на водата е ден на равностойност – ден, в който да се потърси отговор на въпроса накъде върви човечеството и може ли да се набележат общи стъпки за преодоляване на проблема с водата. Този проблем не е международна конспирация, а е факт от действителността, от съвремението, в което живеем, и той ще ни съпътства през целия ни живот.

Моето виждане е, че всеки човек е по право свободен да избира как да живее и изборът на отделния човек има значение! За мен решението на всеки един земянин е плод на неговото собствено информирано и рационално осмисляне, изразено чрез свободна воля как желае да прекара отредените му мигове живот на тази планета и какво ще завещае на тези след него!

А Светът е крехък...

Старите български наименования на месеците и техните славянски съответствия

Старите имена на месеците – дванадесет нюанса на времето. Дванадесет пласта минало, върху които са отпечатани битът и духът на славяните. Звучат едновременно и познато, и чуждо, и приказно, и поетично. Закодирани в колективната памет на поколенията, като своеобразна „машина на времето“ те пречупват миналото през настоящето и пренасят посланията му към бъдещето.

Старите български наименования на месеците са с общославянски произход. Имената са обвързани с природата и нейния кръговрат, с годишните времена и климата, с бита и селскостопанската дейност на славяните, които са в неразривна връзка с изменението на времето. Предвид различния климат е възможно едно и също наименование да обозначава различен месец в отделните славянски езици, както и да има разновидности спрямо отделните диалекти. В повечето случаи названията варират с месец напред или с месец назад, затова календарът не е паралелен при всички славянски народи.

Старите славянски названия са съхранили в съвременните полски, чешки, украински, беларуски и хърватски език, което позволява на учени да възстановят праславянските образци (вж. Шаур 1971): *berzъnъ* („бреза“) – март, *květъnъ* („цвят“) – април, *travъnъ* („трева“) – май, *čъrvъnъ* („червен“) – юни, *lіръnъ* („липа“) – юли, *сыръnъ* („сыр“) – август, *versъnъ* („врес“) – вид растение) – септември, *rujъnъ* („руй“) – октомври, *listopadъ* („листопад“) – ноември, *grudъnъ* („грудка“) – декември, *prosіnъsъ* („просо“) – януари, *sěsъnъ* („сека“) – февруари. Началото на годината при праславяните започва с пролетта (месец март), а според църковнославянския календар – от есента (месец септември).

ЯНУАРИ - СЪЧЕТЪ

Старото наименование на месец януари *сечень* произлиза от глагола „сека“ (дърва за огрев) – оттук и народното „Голям Сечко“. Друго разпространено име е *просинец*, за което се срещат различни тълкувания: според първото месецът произлиза от „просо“ – символ на благоденствието, а може описателно да се обясни и като „месец, през който денят нараства с едно просено зърно“; според второто схващане думата изхожда от глагола *prositi* и се свързва с „молба за добра реколта през лятото“. Други народни названия са *колог* и *коложеж*, произлизащи от „изгарянето на колове“ за отопление поради големия студ – *коложеж* е също и старото сръбско име за януари. Старото руско наименование също е *просинец*, а като народни се откриват *перезимье*, *лютовей* и *трескун*. В запазените до днес славянски наименования на този месец личи коренът *сѣщъ*: пол. *styczeń*, укр. *січень*, хрв. *sječanj*, а в чешки и беларуски като мотивиращ фактор се извежда идеята за студа: чеш. *leden*, беларуск. *студзень*.

ФЕВРУАРИ – ЛЮТИ

Старото българско название за февруари е било *люти*, а в народните говори се среща още и като „Малък Сечко“, *сечко* и *съчен* (с които се отбелязва януари). В повечето славянски езици, съхранили старите праславянски имена, февруари също се свързва с идеята за студения и „лют“ месец: укр. *лютий*, белар. *люты*, пол. *luty*, като изключения са: чеш. *únor* и хрв. *veljača*. Старото руско наименование е било *сечень*, като в диалектите са разпространени и следните народни названия: *вьюговей*, *бокогрей*, *снежень*, *лютень*. В сръбски също е било разпространено името *сечко*, а в словенски е съществувало името *svečan*, което може да се свърже с думата *свещ*.

МАРТ – ВРЕЗЕНЪ / ВРЪЗОВЪ

В общославянски контекст март е месецът, в който цфтят брези-те: съхранено е в съвременните украински *березень* и чешки *březen*. В беларуски също се свързва с идеята за плодородие: *sakavik* (от „сок“). От тези езици единствено в полския е възприето видоизменено латинското наименование: *marzes*. Като старо българско название за месец март се открива също и *соушын* – не произлиза от „суша“, а от

На 31 март 2019 г. членовете на Лингвистичния клуб „Проф. Борис Симеонов взеха участие в поредното издание на инициативата „Академични срещи в сърца“. По време на тези срещи студенти и докторанти представят пред свои колеги различни по тематичен обхват научни разработки.

В събитието, което се проведе в дистанционен формат, взеха участие Мара Георгиева, студентка в магистърската програма *Актуална българистика*, с презентация по колективен проект, посветена на езика на Пловдивската книжовна школа, и Диана Мъркова, докторант по съвременен български език (морфология), с презентация, свързана със старите български наименования на месеците и съвременните им славянски съответствия. И двете презентации – първата – строго научна, а втората – с научнопопулярен характер, бяха посрещнати с голям интерес и оценени по достойнство от високата и компетентна аудитория. Радостно и обнадеждаващо е, че в това предизвикателно време се поддържат живи интересът към науката и стремежът към знания.

Радостина Колева

това, че след топенето на снеговете земята вече е суха, готова за обработване. Старото руско име също е *сухий*, а в диалектите се срещат още и *зимобор*, *протальник*, *грачевник*, *капельник*. В словенски също произлиза от „сух“: *sušec*. Старото сръбско име за март е било *деружкожа*, а в днешния хърватски все още се пази *ožujak*.

АПРИЛ – ЦВѢТЕНЪ

В общославянски контекст април се свързва с възраждащата се природа: с разцъфването на цветовете (съвр. украински: *kvіtenʹ* и полски: *kwiecień* – от „цвят“), с разлистването на дърветата (чешки: *duben* – от „дъб“), с поникването на тревата (съвр. хърватски: *travanj*; ст. срб. *лажипава*; ст. слов. *mali traven*).

Като старо българско наименование се открива още брязок, а старо руско: березозол (също от „бреза“), като в руските говори се пазят още и поетичните *снегогон*, *ручейник* и *первоцвет*. Единствено съвременното беларуско название за април се различава от останалите: *красавік*.

МАЙ – ТРАВЕНЬ

В представите на славяните месец май се смята за месеца на буйния растеж на тревата. Като старо българско наименование се открива *тръвень* (от „трева“), старо руско – *травный* (диалектни: *ярец*, *травник*, *цветень*), а в съвременния украински и беларуски език също е свързано с идеята за трева: укр. *травень* и белар. *травен*. На чешки се среща името за предишния месец: *květen*, а полският е възприел латинското наименование: *maj*. Сред южните славяни могат да се открият стари думи като словен. *veliki traven*, срб. *цветань* и съвременното хърватско наименование *svibanj*.

ЮНИ - ЧЕРВЕНЪ / ИЗОКЪ

В съвременните славянски езици месец юни се свързва най-вече с представата за червения цвят: укр. *червень*, беларус. *чэрвень*, пол. *czerwiec*, чеш. *červen*. Според друга трактовка наименованията произлизат от думата „червей“ (т.е. плодотите са достатъчно узрели, затова биват нападнати от всякакви вредители). Като стари български имена за юни освен *червеник* (от „червей“) се среща също и *изокъ* (от „щурец“). В стария руски също се открива *изок*, а като диалектни варианти: *разноцвет*, *скопидом*, *хлебост*. В съвременния хърватски името е обвързано с цъфтежа на липите: хрв. *lipanj*, който в останалите славянски езици се свързва с представата за следващия месец юли. Като стара сръбска дума откриваме *трешњар* (от *трешња* – „череша“), а на словенски се е срещало *roznik*, отново обвързано с идеята за цъфтеж.

ЮЛИ - ЖЬТВАРЪ

В съвременния украински, беларуски и полски език това е месе-

Пловдивският университет получи новата си „Еразъм“ харта за следващия програмен период

На 25 март 2021 г. на официална онлайн пресконференция г-жа Мария Габриел – еврокомисар за иновациите, научните изследвания, културата, образованието и младежта, обяви началото на новата програма „Еразъм+“ за периода 2021 – 2027 г.

Програмата е с двойно по-голям бюджет (28,4 млрд. евро) и ще бъде още по-достъпна, приобщаваща, дигитална и отворена към образованието, преодоляването на пандемичната криза, опазването на околната среда, новите технологии, международните научни партньорства и много други приоритети, които могат да бъдат видени на сайта на Европейската комисия.

Пловдивският университет „Паисий Хилендарски“ получи нова „Еразъм“ харта за периода

2021 – 2027 г., която дава право на участие във всички проекти по програмата „Еразъм+“.

Това е огромно постижение за целия екип, занимаващ се с международна дейност: заместник-ректора по международно сътрудничество доц. д-р Надя

Чернева, институционалния „Еразъм“ координатор доц. д-р Борян Янев, експертите от отдела и членовете на Комисията по международно сътрудничество – представители на всеки факултет.

Получаването на „Еразъм“ харта с максимален бал 100 от

100 възможни точки от Европейската комисия е свидетелство за високата оценка на изпълнението на Стратегията за интернационализация на пловдивската алма матер.

Сред приоритетите на екипа при работата по „Еразъм+“ остават осигуряването на прозрачност и достъпност на процедурите и равнопоставеност на всички участници в мобилността, както и пълното академично признаване на постиженията.

Поздравления за всички, допринесли за поредното международно признание, с пожелания за нови успехи в утвърждаването на авторитета на Пловдивския университет в глобалното образователно пространство.

➔ От стр. 24

цът на разлистването на липите: укр. *липень*, белар. *ліпень*, пол. *lipień*, а в съвременния чешки, подобно на юни, се свързва отново с червения цвят: чеш. *červenec*. По подобен начин е и в староруски: *червень*, а като народни названия се срещат *страдник*, *сенозарник*, *грозник*. В южнославянски контекст обаче това е месецът на узрелите житни посеви и усилената жътва и коситба: отук и старите български наименования *жетаръ*, *жътваръ*, *сърпень*; а също така и на големите горещини, които са съхранени в названието *жаръ*. В останалите южнославянски езици месец юли се е обвързвал със същата идея: срб. *жетвар*, словен. *mali srpan*, както и съвременното хърватско наименование *srpanj*.

АВГУСТ – СЪРПЕНЪ / ЗАРПЕНЪ

В повечето съхранени славянски наименования месец август се свързва със „сърп“ – уреда за събиране на реколтата: укр. *серпень*, пол. *sierpień*, чеш. *srpen*, а в беларуски е *жнівень*. Като стари български имена се срещат *орачъ* (от „оран“) и *заревъ* (от „рев на елен“, тъй като тогава елените са били в размножителния си период). *Зарев* се открива и като старо руско наименование редом с диалектните *разносол* и *густоed*. Сред южнославянските се срещат срб. *гумник*, хрв. *kolovoz*, словен. *mali srpan*.

СЕПТЕМВРИ – РЪГЕНЪ

Старото българско наименование на месец септември – *руен* или *руй*, се свързва с представата за изобилие и благодат, тъй като по това време е гроздоберът при южните славяни, както личи и от старото сръбско име на месеца – *гроздобер*, а също и от съвременното хърватско *rujan*. Като старо руско се открива *ревун*, а в руските говори се срещат още и *вересень*, *хмурень*, *зоревник*. В останалите славянски езици съвременните наименования са разновидности на праславянското *versъny*, свързано с растението *врес*: укр. *вересень*, белар. *верасень*, пол. *wrzesień*. Изключение прави съвременният чешки език, където се среща *září*, етимологично свързано с името на предходния месец – *зарев*. Старото словенско име също не се среща в друг език – *kimavec* (смята се, че произлиза от глагола „кима“, тъй като дърветата „кима“, натежали от плод).

ОКТОМВРИ – ЛИСТОПАДЪ

В славянските представи месец октомври бележи началото на есента и смяната на дървесната премяна. Като старо българско наименование се е съхранило името *листопад*, което се открива и сред

Старите български...

почти всички южнославянски езици: срб. *листопад/шумопад*, хрв. *listopad*, с изключение на словенски – *vinotok*. То е обвързано с идеята на предишния месец за виното. Старото руско название също е *листопад*, а в диалектите се срещат още и *листобой*, *грязник* и *свадебник*. Съвременните наименования сред останалите славянски езици са твърде разнопосочни, за да се отличат друг общ мотивиращ фактор: на украински *жовтень* (от „жълто“), на беларуски *кастрычнік*, на чешки *říjen*, на полски – *październik* (etimологично свързано с друго старо българско име за октомври – *паздерник*).

НОЕМВРИ – РЪДЕНЪ

В съвременните славянски езици, пазещи праславянските образци, ноември е месецът, свързан с падането на листата: укр. *листопад*, белар. *лістапад*, пол. *listopad*, чеш. *listopad*. В останалите езици обаче се изхожда от идеята за скованата от студ земя, замръзнала на буци като „грудки“ – отук и старото българско име *грудень*, както и старото руско *грудень* (с варианти в говорите *полузимник*, *бездорожник*, *листожной*). В южнославянските езици ноември също е месецът на студа: срб. *студени*, хрв. *studenj*, с единствено изключение словенски, където старото име е било общославянското *listopad*.

ДЕКЕМВРИ – СЪДЕНЪ

Във всички славянски езици декември е месецът, при който на преден план излиза студът, напр. старото българско име *студень* и старото руско – *студеный* (диал. *ветрозим*, *студень*, *стужайло*). Снегът е мотивиращ фактор и за съвременното беларуско наименование – *снежань*, както и за старото сръбско име – *снежник*. От идеята на предходния месец за земята като на „грудки“ произлизат украинското *грудень*, полското *grudzień* и старото словенско *gruden*. В съвременните чешки и хърватски наименованията са съответно *prosinec* и *prosinaс*, което вече разгледахме като друго старо име за месец януари.

Както е видно, в хода на времето старите славянски имена на месеците постепенно са се заличили, като в различна степен са съхранени само в днешния полски, чешки, украински, беларуски и хърватски език. Независимо че съвременният български език е възприел универсалните наименования на месеците от латински произход, паметта за старинните названия се пази непокъната във фолклора. В приказките могат да се открият дори персонафицирани представи за месеците, които „проговарят“ чрез живия си облик и звучене и по този начин възвръщат автентичния славянски дух.

Информацията събра и обобщи Диана Мъркова – Лингвистичен клуб „Проф. Борис Симеонов“

Приносите на Йоаким Груев за формирането на новобългарския книжовен език¹

В началото на втората половина на XIX в. заедно с общия подем на културния и общественно-политическия живот у нас започва период на интензивно изграждане на книжовен български език. На територията на страната се появяват няколко езикови правописни школи – Пловдивска, Търновска, Каравелова, Дринова и др. Всяка от тях притежава свои особености. Докато Търновската школа е изградена върху централните балкански говори, а Каравеловата – върху копривщенския говор, говорната основа на Пловдивската школа има сборен характер².

Основоположници на Пловдивската школа и нейни най-видни представители са Найден Геров и неговият ученик Йоаким Груев (с предходник Гаврил Кръстевич). Доминиращата личност е тази на Найден Геров, на когото се дължи и авторитетът на школата, но Йоаким Груев е фактическият кодификатор, авторът на „Основа за българска граматика“ (1858 г.). И двамата са възпитаници на пловдивското гръцко училище и ученици на Неофит Рилски. Йоаким Груев учи при Найден Геров и става подучител в копривщенското училище, а по-късно, в продължение на двадесет години, работи като учител в Копривщица и Пловдив, подготвя стотици ученици (между които са Васил Левски и Иван Вазов), написва над двадесет учебни помагала по различни предмети. Но и Найден Геров, и Йоаким Груев имат особен афинитет към Пловдив, в който през 50-те години на XIX в. все още има силно гръцко влияние. Филологическите и педагогическите идеи на Найден Геров са продължени от неговия ученик Йоаким Груев – налице е приемственост между поколенията. Чувствайки острата липса на ученици и осъзнавайки, че истинското образование и силата на словото са свързани с преподаването на „матерния“ език, Йоаким Груев кодифицира модела на Найден Геров чрез труда си „Основа за българска граматика“ (Белград, 1858). Въпреки че има ясна представа за слабостите на своя труд, авторът смята за свой дълг да положи основата, която следовниците му да доусъвършенстват, като заявява: „по-достойните щат се потруди да приготвят вътък, дружи да изтъкат платното, а трети да скроят ризата, с която да се облече езикът“³. Според Никола Балабанов „Основа за българска граматика“ е едно своеобразно „черешово топче“ в борбата за духовно освобожение.

Като заслуга на Йоаким Груев Диана Иванова посочва факта, че той се уповава на предходната граматична традиция, като преодолява някои нейни недостатъци. Христо Първев допълва, че пловдивският книжовник намалява броя на падежите, разграничава категориите вид и време (характерни за граматиките на Неофит Рилски и Иван Богоров); въвежда тридялбата при глаголното спрежение; системата на глаголните времена е представена по-реалистично с оглед на съвременния език; поставено е началото на изучаването на синтаксиса и т.н. Срв.: „Изложението в „Основа за българска граматика“ се отличава с подчертана дидактичност, системност

Кое е по-свято за един народ, освен езика му, и не престава ли той да се нарича народ, когато го загуби?

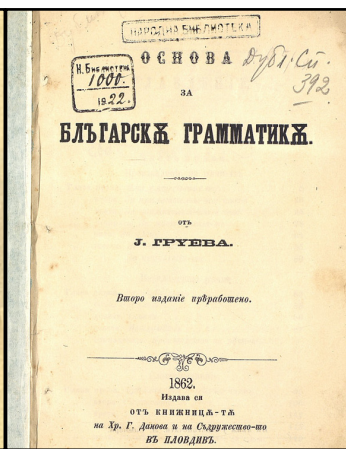
Йоаким Груев

и яснота. Авторът предпочита да избягва спорни моменти, той разработва материята поначало спокойно, представя явленията и проблемите като стабилно и дори нормативно установени“⁴.

В „Основа за българска граматика“ Йоаким Груев си служи с азбука от 34 букви, като използва гражданската (руска) кирилица с добавени старобългарски букви и дава следния азбучен състав: *а, б, в, г, д, е, ж, з, и, ѝ, к, л, м, н, о, п, р, с, т, у, х, ц, ч, ш, щ, ъ, ы, ъ, ѣ, ю, я, ѡ, ѱ* (вж. Иванова, Д., цит. съч., стр. 228). В чуждите по произход думи се употребяват и буквите *ф* и *ѳ* (тита), а в думи от гръцки произход се използват още буквите *Ѳ* (пси) и *Ѳ* (кси), които са били в състава на старобългарския език. Вътре в думите вокалът *ѳ* се бележи според произхода му с буквите *ѳ, ѳ, я*. Вокалът *и* се пише съгласно с традицията с три букви – *и, ѳ, ѝ*. Според Диана Иванова азбуката има усложнен състав, но сравнена с времето, когато се използва черковнославянската азбука, тя съдържа по-малко букви. Сред тях има и синонимни, т.е. те отговарят на един и същ съвременен фонетичен звук, но се пишат в различни позиции с различни букви в зависимост от етимологията. Етимологичният принцип в най-строгата си форма

Йоаким Груев и неговата граматика

се прилага именно от дейците на Пловдивската школа.

Най-характерните особености на книжовноезиковия модел на тази школа, представен в граматиката на Йоаким Груев, са следните:

1. След съгласните *ж, ч, ш* винаги се пишат буквите *я, ю*, а в глаголните окончания се пише *ѡ*, напр.: *чюдо, чювство, шяпка, жяба, пишѡ, лижѡ, гвачѡ*.
2. На мястото на старобългарската малка носовка (*ѡ*) винаги се пише *я*, напр.: *имѡ, десѡтъ, мѡсо, сѡ*.
3. Сонантните съгласни имат винаги застъпници *рѣ, лѣ, рѣ, лѣ*, напр.: *бѣлѣринѣ, плѣно, длѣго, срѣдѣ, слѣза*.
4. Запазване на буквата *ѳ* на етимологичното ѝ място, напр.: *мѣсто, мѣра, снѣгѣ, грѣхѡта*.
5. Писмено разграничаване на именителен падеж (им.п.) от винителен падеж (вин.п.) в имената от женски род, ед. число, завършващи на *-а*, напр.: *водѡ, главѡ* в им. п. и *водѣ, главѣ* във вин.п.; писмено разграничаване на им. от вин. падеж и в имената от мъжки род в мн. число, напр. *народѣ* в им.п. и *народѣ* във вин.п.
6. Многосричните съществителни имена от мъжки род имат в мн. ч. окончание *-и*, напр.: *бѣлѣри, градинари, орачи, дѣвери*.
7. Съществителни имена от м.р. и ж.р. в мн.ч. приемат член *-ти* в им.п. и член *-ты* във вин. п., напр.: *народ-ти* (им.п.), *народы-ты* (вин.п.). Съществителните от м.р. в ед.ч. се членуват с *-ѣт*, неправилно свхвщан от Геров като *-ѣтѣ*, напр.: *народѣ-ѣтѣ, еленѣ-ѣтѣ, мѣжѣ-ѣтѣ*.
8. Използват се т. нар. „тъмни“ окончания в 1 л. ед. ч. и 3 л. мн. ч., сегашно време в глаголи от I и II спрежение, напр.: *четѣж – четѣжѣтѣ, пасѣж – пасѣжѣтѣ*.
9. Употребяват се твърди окончания в 1 л. ед.ч. и меки окончания в 3 л. мн.ч., сегашно време в глаголи от II спрежение, напр.: *водѣж – водѣжѣтѣ, видѣж – видѣжѣтѣ, трѣпѣж – трѣпѣжѣтѣ* (след съгласните *р* и *л* окончанието за 1 л. ед.ч. е меко: *молѣж, мыслѣж, говорѣж* и др.).
10. Бъдеще време се образува с помощта на спрегаеми форми на глагола *ѣж* и сегашно време, напр. *ѣж реѣж, ѣщѣ реѣжѣтѣ, ѣще реѣжѣтѣ*.
11. Енклитичните форми на личните местоимения са *мѡ, тѡ, сѡ*.

На стр. 27 ➔

¹ Текстът е част от колективен проект на тема *Езикът на Пловдивската книжовна школа*, създаден през 2020 г. от Неда Ненова, Мара Георгиева, Петя Стоянова, Миглена Здравкова (студентки от специалността „Българска филология“) по учебната дисциплина *История на новобългарския книжовен език*. Тук е представен в съкратен вид само материалът на Мара Георгиева.

² Вж. Балабанов, Н. *Йоаким Груев – най-пловдивският пловдивски книжовник*. Пловдив, 2016: стр. 105.

³ Й. Груев, цит. по Иванова, Д. *История на новобългарския книжовен език*. Пловдив, 2012, стр. 224 – 228.

⁴ Вж. Първев, Хр. *Една възрожденска основа за българска граматика. // Предговор към Основа за българска граматика*. Фототипно издание, София, 1987, стр. 8.

Светата Христова туника

Д-р Петър ГРАМАТИКОВ

Трирската катедрала и църквата „Св. Богородица“ са базирани върху една двойна църква от 4. век. Две паралелни успоредни църкви (южна и северна) били построени на същото място през 326 г. от император Константин Велики. Най-старият немски град – Трир – бил имперска западна столица и при сина на Константин Първи – Констант. Преданието гласи, че те били издигнати върху бившия дворец – резиденция на императрица Елена, майка на имп. Константин. Преустроени са през 380 г. в една в квадратна сграда с 4 гранитни дванадесетметрови колони. За първи път тя била разрушена от франките в началото на Великото преселение на народите. После била възстановена през 6. век от епископ Никита. През Страстната седмица на 882 г. норманите превземат града и разрушават за втори път катедралната църква. Следващата реконструкция била започната от архиепископ Егберт (977 – 983). Днес катедралата представлява една еkleктика от всички познати архитектурни стилове в Западна Европа. Освещаването на новия олтар станало на първи май 1196 г. и се чества няколко века подред всяка година като Ден на освежаването.

Светата Христова туника в катедралата на Трир

Най-ценната реликва в катедралата е светата Христова туника (хитон), изработена без съшиване, заради която римските войници на Голготския хълм хвърляли жребий. Според св. ев. Йоан (Иоан. 19:23-24; цитирайки по превода на Септуагинта Псалом 21/22:18-19) има нюанс между новозаветните гръцки термини „химатия“ (букв. „дреха, одяние“) и „хитон“ (букв. „туника, връхна дреха“), който хитон Христов не разделили.

Войниците пък, като разпнаха Исуса, взеха дрехите (та химатия) Му (и ги разделиха на четири дяла, по един дял на всеки войник,) и хитона (ке тон хитона). Хитонът не беше шит, а изтъкан цял от горе до долу. Тогава рекоха си един другиму: да го не раздираме, а да хвърлим за него жребие, чий да бъде; за да се сбъдне реченото в Писанието: „разделиха дрехите Ми помежду си и за одеждата Ми хвърлиха жребие“. Тъй направиха войниците.

Тя била намерена от св. императрица Елена през 4. век и донесена от Йерусалим в Трир. Реликвата се е съхранявала дълги години, скрита от хорските очи, като най-ценно съкровище. През 1196 г. била положена в новоосветения източен олтар. На имперската диета (съвет), проведена в Трир през 1512 г., по заповед на имп. Максимилиан била изнесена пред вярващия народ за обществено

поклонение. Оттогава е изваждана спорадично по време на официални паломничества през 1513, 1514, 1515, 1516, 1517, 1524, 1531, 1538, 1545, 1655, 1810, 1844, 1891, 1933 и 1959 г. През 1996 г., между 19 април и 16 май, за пореден път светата туника е поставена в стъклена витрина в средата на катедралата и е достъпна за поклонение, като привлича 700 000 паломници. През 2007 г. Трир стана център на юбилейните тържества по случай 1700 години от провъзгласяването на Константин за император, станало през 307 година. Тържествата се проведоха в рамките на културната програма на Люксембург и разширения регион (в т.ч. и гр. Трир), обявени за Културна столица на Европа.

След 16 години, между 13 април и 13 май 2012 г., по повод на 500-годишния юбилей на първото обществено поклонение при имп. Максимилиан Първи светата реликва – Христовата роба – беше изнесена пред хилядно многонационално мултиденоминационно множество от вярващи.

Православната църква е запазила своя традиция относно одеждата на Исус, която била разиграна от палачите Му на жребий на Голгота. Съгласно с преданието на Грузинската православна църква хитонът бил закупен от еврейски

равин от Грузия на име Елиоз (Елиас), който бил в Йерусалим по време на Разпятието. Той го занесъл в родния си град Мцхета в Грузия, където празникът за почитане – „Господният Хитон“, е 1 октомври.

Когато персийският шах Абас I нападнал Грузия, пленил и Господния хитон. За целите на дипломатията и добрите взаимоотношения с руския цар Михаил Феодорович шахът изпратил през 1625 г. хитона като дар на патриарх Филарет (1619 – 1633). Автентичността на туниката била потвърдена от Нектарий, архиепископ на Вологда, от патриарх Теофан Йерусалимски и Йоаникий Грек след множество свидетелства за знамения и чудеса, извършени от реликвата. По-късно части от нея са занесени в имперската столица Санкт Петербург: едната част била положена в катедралата на Зимния дворец, а втората в катедралния храм „Св. св. Петър и Павел“. Малки частици от Христовата туника били запазени в катедралата „Успение Богородично“ в Москва, Киевската катедрала „Св. София“ и в Ипатиевия манастир край Кострома. Руската православна църква чества Полагане на св. Господен хитон в Москва на 10 юли (н.с. 26 юли), когато всяка година с литийно шествие туниката се изнася от параклиса „Св. св. Петър и Павел“ на Успенската катедрала в средата на храма за обществено поклонение.

➔ От стр. 26

Приносите на Йоаким Груев...

Моделът на Пловдивската

школа, описан от проф. Русин Русинов, се реализира в „Основа за българска граматика“ на Йоаким Груев и в текста му „За Бога, втръж и нъравственност“, част от книгата му „Първи познания за дѣтца“. Споменатият модел се различава съществено от този на Найден Геров, макар че двамата са представители на една и съща книжовна школа. Според Русин Русинов Йоаким Груев е застъпник за твърди окончания (с някои изключения) за 1 л., ед.ч., сегашно време при глаголи от II спрежение, докато у Найден Геров същите форми са по правило с меки окончания (окончанието е твърдо само в случаите, когато основата завършва на **т, д, с, з**).

Друга важна характеристика на Пловдивската школа е фактът, че езикът ѝ не е изграден върху единна, а върху сборна говорна основа, като нерядко книжовниците се съобразяват с фонетичните особености и с графиката на старобългарския език. От коптивщеския говор са запазени единствено съчетанията **-ръ, -лъ**. С други думи – Йоаким Груев изкуствено е съединил в една парадигма форми от различни говори.

Обобщавайки приносите на Пловдивската езикова школа, Диана Иванова отбелязва: „Пловдивската школа възниква най-рано и подготвяйки значителен брой ученици, утвърждава позициите си. Нейният труден за усвояване правописен модел привлича със знаците

на историчността и осъществения езиков континуитет. Не е случайно, че и в далечна Маке-

дония този модел е един от най-използваните – с него си служат в различни периоди от творчеството си Райко Жинзифов, Григор Пърличев, Кузман Шапкарев и др. Той има широко място и в цариградския периодичен печат – Гаврил Кръстевич, Петко Рачов Славейков, Марко Балабанов, Тодор Бурмов, Константин Моравенов, Екзарх Йосиф, Стефан Бобчев и др.“ (вж. Иванова, Д., цит. съч., стр. 233).

Може да се направи заключение, че езикът на Пловдивската школа не бива да се изследва сам по себе си. Трудовете на нейните представители са доказателство за устойчивостта на старобългарския език и за това, че езикът ни е с древна история. Той е важна част от националното ни самоосъзнаване в епоха на борби за духовна независимост. Найден Геров и Йоаким Груев не са първите, които стъпват на базата на старобългарския език. Много други книжовници (като В. Ненович, Г. Кръстевич и Ив. Богоров) също се опират на него в опитите си да изградят книжовен език, който да обединява нацията. Най-важната стъпка, която прави Пловдивската школа, е, че посочва разликите между черковнославянския и старобългарския език, а това е от голямо значение за националното ни самочувствие.

Мара Георгиева,

Лингвистичен клуб „Проф. Борис Симеонов“

В Деня на отворените врати Юридическият факултет представи виртуално пред кандидат-студентите възможностите за обучение

Юридическият факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съвместно с Факултетния студентски съвет отправиха покана към всички кандидат-студенти, които имат интерес да изучават право, да се включат в Деня на отворените врати. На 2 април 2021 г. бъдещите юристи имаха възможност да видят видеоклип, представящ Юридическия факултет.

Чрез него кандидат-студентите се запознаха с дейностите във факултета:

- аудиторните и извънаудиторните занимания;
- възможностите за специализации и стажове по време на следването;
- перспективите за реализация след придобиването на образователната степен *магистър по право*.

Видеоклипът към събитието е достъпен на следния линк:

https://www.youtube.com/watch?fbclid=IwAR1vkVT7iHvuhYmRdi7mstwiwDujejc7KtdO0GObjZ1p5kXiF1z_ehCVcR4&v=5Q-LThv8fA4&feature=youtu.be

Открита бе благотворителна изложба на колегата англицист Сашко Павлов

На 6 април 2021 г. в централното фоайе на Народната библиотека „Иван Вазов“ бе открита изложба малка пластика „СКРАП: Afterlife“, автор на която е дългогодишният преподавател в катедра „Английска филология“ Сашко Павлов.

За реализацията на тази „дълго обмисляна и подготвяна, отлагана във времето“ изложба С. Павлов благодари на Милена Кацарска, Митко Илиев, Наско Карадечев, Анита Костадинова, а на съпругата си Гая изказва огромна признателност за подкрепата, всеотдайността и търпението.

Изложбата е до 26 април 2021 г. Приходите от откупените експонати (всеки от които е на цена 71 лв.) ще бъдат дарени на Дома за сираци „Св. Николай“ при манастира „Св. Троица“, с. Нови хан.

Кое е най-бързото същество на планетата

В епохата на високите скорости и бързите връзки, предоставени ни от модерните технологии, трябва да отдадем дължимото и на майката природа. Защото тя е надарила някои свои създания с възможности да се движат с впечатляваща скорост.

Кое е най-бързото същество? Вероятно веднага в съзнанието изниква отговорът, че е гепардът. Но това е соколът скитник, който по време на лов развива скорост от около 320 км/ч. За да си го представите по-образно – това са приблизително 90 метра в секунда. Соколът скитник е признат за най-бързото същество по суша, вода и въздух, но трябва да се направи уточнението, че става дума за вертикален, а не за хоризонтален полет.

При движение напред той ще бъде изпреварен от птицата бързолет, която развива до 120 км/ч. Черният бързолет е единствената птица, която може да се храни, чифтосва и спи докато лети. Той може да прекара няколко години, без да каца на земята.

Сокол скитник

Какво направил знаменитият художник Тициан с картина, поръчителят на която смятал, че била недовършена

Италианският живописец Тициан (1488/1490 – 1576) е един от художниците със световно признание. Изкуствоведите отбелязват, че късният Тициан се отличава с някаква незавършеност, едва ли не небрежност. В една от историите, свързани с него, се разказва, че му поръчали да нарисува картина на тема „Благовещение“ (1566 г.). След като изпълнил поръчката, художникът я подписал с думите: „Нарисувал Тициан“. На човека, който поръчал картината, му се струвало, че е незавършена, и настоявал тя да бъде дорисувана. Гордият венецианец дописал още една дума на платното, вследствие на което станало: „Нарисувал, нарисувал Тициан“. В оригинала това изглеждало така: „Titianus fecit Fecit“. За съжаление, остава неизвестно на колко са оценили остроумието на маестрото.

Тициан се нарежда до такива именити художници от Възраждането, като Микеланджело, Леонардо да Винчи и Рафаело Санцио. Той рисува картини на библейски и митологични теми, прославя се и като портретист. Поръчвали са му картини крале, папи, кардинали, херцози и князе. Тициан още не бил навършил 30 години, когато го признали за най-добрия художник на Венеция.